

ԶՐՈՒՅՑՆԵՐ

45 (45). ԲԻԶԻ ԱԽՆԿԵՔԸ

Նոյի ճրքեղեղից եեառ, ջրեեղեղ ա ըլել էլի, մարթիք, ամեն մարթը իրան եամար մի աեղ իրան ինչը վեր ա կալել, իր գլանք ազատելու եամար:

Մի բիծա մարթ ա ըլել, վեր ա կալել իրան կնիկը, մի ախչիկ ա ունեցել, մի էք շուն, մի էք էլ էշ, մի աեղ աա մնացել ա կենթանի, ճրքեղեղից եեառ էլի: Մի իրեք աղա էլ իրար եկել են եանդիպել, եմի ընաանիքի են ման կյալիս, վրեր սերունդ ստեղծեն էլի: Դե եազար կիտմեար պետք ա քյնաս, վրեր մի մարթ աենաս: Տրանք մանրմ են, վրեր էտ բիծեն մի ախչիկ ունի, վեր են կենըմ քյնրմ էտ բիծի մոա, վրեր էտ ախչիկ ուզեն: Զյնըմ են էտ բիծին քրթանրմ, ասըմ ա. — Բարի օր քե, եայրիկ ջան:

Թե. — Աստծու բարին:

Ասըմ ա. — Մենք լսել ենք, վրեր քեզ մի ախչիկ ունես, իմի՞ չես մեզ աալի:

— Դե, — ասըմ ա, — վրերթի ջան, տուր իրեք եք, իմ ախչիկը մինն ա, վրե՞րիտ աամ:

Ասըմ ա. — Հայրիկ ջան, մնիս եամար ճշան կրտսենք, երկսիս եամար էլ կըմիտրենք էլի:

Էս բիծեն կյնգանն ասըմ ա. — Ա՛յ ախչի, ախչի՛, մեր ըրեխին ծեն տու թող կյն:

Վրեր ախչկան կանչըմ են, իրեք ախչիկ են կյալի, իրեքն էլ վրենց վրեր մի իւրնձորից աուս էկած: Էս տղեքը ասըմ են. — Հայրիկ ջան, բա իմի՞ իր մեզ իապիրմ, վրեր ասըմ իր, թե մի սկսչիկ ունեն, էա ա իրեք ախչիկ ունես, իրեք էլ աղա ենք էլի:

Ասըմ ա. — Վրերթի ջան, ես ծեզ փորցրմ ի:

Էլ իրան դուզ աշկար չի եանրմ: Էտ ըխչրկերանցը տղերանցն ա աալի, իրանց եասցեն վեր ունըմ: Տրանք առան ըխչրկեք քյացին, քյնալուց եեառ բիծեն ասըմ ա. — Ա՛յ ախչի, ախչի՛, անս հլա մեր շունն ու մեր էշը կենը՞մ են:

Զյնըմ ա աենըմ վրե՛չ էշ կա, վրե՛չ շունը:

Էտ սերունդ աառ սեաթիս էլ կա եա՛:

Ասըմ ա. — Ա՛ մարթ, բա վրե՞նց իմանանք մեր ախչիկ վրերն ա:

Ասըմ ա, ռե բիծեն զիդուն մարթ ա, ասըմ ա. — Կքյնանք կտենանք էլի:

Զյնըմ են մի փեսի աուն եուր են ըլըմ, ուտըմ են, խմըմ են, առավոա վրեր քյնըմ են երգորթ փեսի աուն. բիծեն փեսին դրաղ ա կանչըմ, ասըմ ա.

— Վրերթի ջան, ընաանիքըտ լա՞վն ա, իրար երսկանը՞մ եք, եափսն ես կենը՞մ:

Ասըմ ա. — Հայրիկ ջան, շատ լսվն ա, բայց մինչև բրգես վրեչ, անըմ չի:

Ասըմ ա. — Էտ էշն ա:

Զյնըմ են երգորթ փեսի աուն, ուտըմ են, խմըմ են, առավոտը քյնալիս տեղը էլեա փեսին դրաղ ա կանչըմ, ասըմ ա.

— Վրերթի ջան, — ասըմ ա, — ընաանիքըտ լա՞վն ա, իրար լեզու երսկանը՞մ եք, յոլս եք քյնը՞մ:

Ասըմ ա. — Հայրիկ ջան, շատ լսվն ա, բայց վրեր մի պսն անըմ ա՛ աաս անքամ լսնք ա աալի, մոր ա անըմ, եուջաթ ա անըմ:

Ասեց. — Էս էլ շունն ա, եմի քյնրմ ենք մեր ախչկա աուն:

Դեո էտ էսականություն դեո սեաթիս մելս սերունդի մեչ կա: Տա իրական ա էլի, մտնըմ ես մի ընաանիքի մեչ, ինչ վրեր ասըմ ես անգաճ ա ունըմ էլի, եասկանըմ, բայց ընենց ընտանիք էլ կա, վրեր մի պսն բղի անի, եազար անքամ եուջաթ անըմ ա, մոլս անըմ:

Էտ առակ¹, երի էլսվ էս միլիցանոց վրեր պսափն², ես ու օդորմածիկ էն բոչկա Սուրենն ինք: Էս Ղազարանց եք, ինչ եք ասըմ՝ Իվանը մեր ցեխարարն ա, իսկ էս Ալին էլ՝ Լևոնը, աա էլ եկել ա, վրեք մըթամ քար ու ցեխ աա, վրեր իրան տոմս եանի միլիցայի: Դե եմի Իվսնն ա, ցեխն անըմ ա, լապստկեն արնըմ ա ցրիլի միչին՝ լապստկին ծիծ ա աալի, քառասուն անքամ բղի ասես. — Իվա՛ն, ցեխ պի:

Նոր մի լապստկա ցեխ ա սլիորմ, էս Ալինն ասըմ ես. — Քար սլի, — դե սկալի վրա ես, մի հեյփսրա, գյուրգա քար ա վեր ունըմ, սլիորմ արնըմ սկալի վրա: Ասըմ եմ. — Լևոն ջան, ա՛ քու աունը քանդվի, երես ըտի քսան սաժին քար կա, ես էլ սկալի վրա եմ, էս երեսով քար սլի պստեն:

¹ Այստեղից բանասացը պատմում է իր հետ կաաարված դեպքը (ծանոթ. բանահավաքի):

² Այսինքն՝ շենքը կառուցում էին (ծանոթ. բանահավաքի):

— Զար ես ուզե՛լ, քար եմ պիրել, — ասըմ ա,
— տու վրեն տանջվի՛ ես էլ ղնջանամ:

Մանը՞մ ես: Ասի. — Տղեք, ետ տառեք մի-
մին պապիրոզ անենք էլի: — Էս պան ըսփ
ասեցի, — ասեցի՝ Իվան, տու իշից ես, Ալիկ
տու էլ շնից ես, անիլ ղես ախր, էն քարը վե
քցեցիր, քյանցիր ուրիշ քար պիրիր, վրեր
պիրիլ ղիր, շուտ կպիրիր էլի:

Էտ էսականություն էս սհաթիս էլ կա էլի:

46 (46). ԱՇԽԱՐՔՍ ՎԵՐ ԿԱ, ՄԻ ՆԱՐԴՎԱՆ Ա*

Մի մարթի մի աղա ա ունենրմ, պահրմ ա
մեծացնրմ, ամուսնացնրմ, իրան աչկերը կույ-
րանրմ ա: Հարսն ասըմ ա. — Ա՛յ մարթ, —
տղին ասըմ ա, — մեր ասլերը մեծացել ա, աչ-
կերը չի տենրմ, բեղերը կեխտոտըմ ա, մրրու-
քը կեխտոտըմ ա, վրեր մի հյուր ա կյալի հա՛,
անհարմար վիճակի մեչ ենք ընզնրմ, հման-
չըմ ենք, մի պան ասեն լսի:

Ասըմ ա. — Ասա՛:

Ասըմ ա. — Տար կյոմրմր տի, ես իմ եխպոր
աընովն եմ երթվըմ, վրեր ճանչի լսվ ահղիցը
կտանեն նրան կտամ, միայն թե վրեր մի
ղոնաղ կյտ, հա՛, նրա կոխքին մենք չիման-
չենք, ղոնաղն էլ մեզտնից չեմանչի:

Տանըմ ա կյոմրմը տըմրմ, մի քանի վախ-
տից ետոտ էտ հարսն էլի մարթին ասըմ ա. —
Ա՛յ մարթ, բտ քու մեխկը չի կյալի՞ քու հերը:

Թա. — Բա ի՞նչ անին:

— Հա՛, ինչ ղես անիլ, քեզ պահել ա, մե-
ծացրել, միի վրե՛չ լուսն ա գիղըմ, վրե՛չ մթինն
ա գիղըմ, մեխկը չի՞, մի քթոց արա՛ միչին տի,
տտր մի սարով գլորի՛ մահանա, արքայու-
թյունն ընզնի հոքին էլի:

Ասըմ ա. — Դուզ ես ասըմ:

Մի քթոց ա ունրմ ու տընլմ միչին, շըլա-
կած տանիլիս հերն ասըմ ա. — Որթի ջան,
գիտիմ էտ ուր ես տանըմ, շատ խորությունը
եմ տվել, թայց մեկը մոռացել եմ, վեր կըտը-
նես, ես էն խորություն էլ կասեն, նրանից եղը
ինչ կուզես՝ կանես:

Տանըմ ա մի ժայռի կըլխի իջեցնըմ ա ու
ասըմ. — Դե ասա, հայրիկ:

Ասըմ ա. — Բալա ջան, աշխարքս վրեր
կա մի նարդվան ա, մեկը բարցրանըմ ա,
մեկը իչնըմ ա: Մին փոքր երեխեն ա կտխում
ունենըմ ծնողիցը, մեկ էլ ծնողն ա՝ էն փոքր

երեխեն մեծանըմ ա մարթ տառնըմ, մեկ
ծնողն ա ըրեիս տառնըմ, նրանցից կախում
ունենըմ: Էն վրեր փոքր երեխա իր, վրեր մի
պան իմ պերանից ետ քաշի տու ուաիր՝ հա-
լսած յուղ տառներ ջանովս հընցներ, վրեր վեր
ընզնիր, վրետըտ քարին ղիպչեր՝ սիրտըս
մըխկրտեր: Հմի էլ ես եմ ըրեիս ասառել,
կուզես կպահես, կուզես թու կանես, համա
խրնթրմ եմ առանց քթոցի թու անես, քթոցը
հեա տար:

Ասըմ ա. — Խի՞, ա՛յ հեր, հիլս քթոցովը թու
անեն, վրեր շատ չցավ տա:

Ասըմ ա. — Զքոցը ետ տար, վրեր քու որե-
խեն էլ քթոց անիլիս մատը կարի վրե՛չ:

Մրտկովը անց ա կենրմ, ասըմ ա. — Վա՛յ,
էտ պանը իմ առաչին էլ կա:

Ետըրետ շըլակըմ ա աիրըմ ու իրան կըն-
գանն ասըմ. — Կլողացնես, կմաքրես, սեղանի
լսվ վիրի կըռանը կնստացնես: Ով վրեր
ղոնաղ կյա, թե լսյաղ կանի հետներս նստի,
աչկիս լիսն ա, թե չէ, լուչինը իմ հերն ա:

Ու րտհենց էլ բերըմ ա աուն:

47 (47). ԲՈՅԱՀԻԼԻՆ ՈՒ ՎԻՇԱՊ ՕՅԸ*

Հին ժամանակների առածներըմր մի
առած կա, ուրեմր մի վիշապ օց կյանիս ա մի
թաքավորի քաղաքի վրա կանգնըմ ու ասըմ. —
Ինձ օրական մի մարթ ղեք տալ, վրեր կուլ
տամ:

Բոլորը լսցով՝ ամեքը մի մարթ են տալի,
կյանիս ա հերթը հասնըմ թաքավորին: Թա-
քավորին ասըմ են. — Թաքավո՛ր, ղե մինն էլ
տու տու էլի, բա մենք բոլորա տվինք, տու՝ չէ:

Թաքավորը տեղը նեղացած էր՝ ըրու-
գունը մի մարթ կյանիս ա ասըմ թե.

— Թաքավորն ապրած կինա, եթե քու
երեխին ազատեն էտ վիշապի ծեռքիցը, ի՞նչ
կրտասա:

Թե ասըմ ա. — Կիսովըտ մին ոսկի կը-
տամ, չախովըտ մին:

Ասըմ ա. — Դե ամբողջ ուստենուցըտ, ինչ
վրեր աշխատակից ուստենի ունես, հավաքի
բոլորը մի բոյահիլի շինեն, էնքան, վրեր յոթ
անքամ մեծ երևացնի իրան ղեմինը, ղիմի
խսանին:

Առավոտը էտ ուստենին կյանիս են շինըմ,
ըռավոտը էտ մարթը կյանիս ա ասըմ. —
Բոյահիլին շինել ե՞ս:

Թե. — Հա՛:

— Դե առա՛:

Բոյսհիլին վեր ա ունըմ դեպի էա օցին քյնըմ, ինչքան աա ֆշշացնըմ ա, պոտր արան կուլ աա՝ յոթ անքամ մեծ ա ըրեըմ, վըերքան հա-հա ա անըմ, վըեր յիախծնի, յոթ անքամ մեծ ա էրեըմ: Ավելի ինքը վախըմ ա ու հեան ու հեաը կուլ կյնդի ու հեռանըմ, քաղաքն ազատըմ:

Եվ էա քաքավորի ախճիկն ա ազատըմ, իրան ոսկին սաանըմ ա:

48 (48). ԽԱՐԱՆԴԱՒ ՓՄՀԼՈՒԼԸ*

Խարանդա Փահլուլը իր ընաանիքի հեա վեր ա կենըմ, վըեր քյնա հանորանց, աշունն ա, որսլեսզի ծմեող մնա ըտեղ: Հանիրանք ուրիշ գյուղըմ հն ապրըմ: Էա մարթը վեշ ա վերցնըմ, վըեր հանորանց ա քյնըմ: Պետք ա ծիով քյնա, իրան էլ մի ծի ունի, պարցըմ, ա վեշը, կինը, ըրհիսեն կյվակին անըմ և աա մհի իրան ծիի քուռակը քեթև ճուլըմ ա ու նսաըմ: Ծիի եղնա քյնալիս քյնըմ ա մի դիքի վըեր դեմ ա ըլըմ հա, վըեր դլերիլ դի, էա քուռակը բլստըմ ա, խրխնջըմ ա մորը, թե. — Կամանց քյնա, կարըմ չեմ կյամ:

Թե. — Խի՞ չես կարըմ:

Թե ասըմ ա. — Վրես մարթ կա:

Ասըմ ա. — Շաա լսվ, քե վրա մի մարթ կա, ինձ վրա մի լսվ թամք կա, մի խուրջին լիքը, մի ըրեխա կյվակիս, ես էլ վրեն, մի կին էլ վրես, էա կյնգա արքանըմն էլ մի աղա, իմ արքանըմն էլ մի քուռակ:

Վըեր Փահլուլը լսըմ ա, ծծաղըմ ա: Կինն ասըմ ա. — Հը՞, էա ի՞նչ ա, — ասըմ ա, — ուրիշ սիրածիա խոսքը միաա եկա՞վ, ծիծաղա եկավ:

Թե ասըմ ա. — Չէ, ա՛յ կին, դե ծի էր խըխնջաց, ծիծաղեցի:

— Չէ՛: — Կաղնըմ ա: — Բոլսրովին չեմ քայլելու, աաա թե էա ընչի՞ մհար ծծաղեցիր, նոըից շարունակեմ, հթե չէ՛ չէ՛:

— Հա՞: Վըե՞նց անեմ: — Ասըմ ա. — Ա՛յ կին, եթե ես էս բաղը, ծիանունց փոխանակած քեզ հաղորդեմ, ես ինքս կմահանամ:

Ասըմ ա. — Թեկուզ մահանաս՝ պեակ ա ասես:

— Շաա լսվ: Դե վըեր տես ա, էա հեաու-ձգենք, քյնանք եանորանց աուն, կկյանք

աանն էն ա թղարիք կանենք պղարաքի, և էտ ա կասեմ ու կմահանամ:

— Լավ:

Քյնըմ են հանորանց աուն: Էտ կնիկը աենըմ ա աւոռ օր կա, ասըմ ա. — Դե լսվ, էս ա աառ օր կա, արի քյնանք աուն, — ասըմ ա:

Էա մարթը հանորն ասըմ ա. — Ասեք, մնանք էլի ըրուգունս:

Տա էա ա ախճկանը իսարագանըմ ա, վըեր. — Մնալ դեք, մնացեք:

Ըռավոաը վեր հն կենըմ կյալի:

Օխտը իսան ալիբ հաց ա հունցըմ, կովի երինջն էլ մորթըմ, վըեր բաղարաք դի անիլ, մարթը մի խոսկ ա, ասի՝ մահանա: Հիմա էտ կինը ուրխացած հաց ա թխըմ, վըեր մարթն էտ ա մեռնիլ դի, բաղարաք անի: Էտ մարթն էլ մնացած, մհի. «Ա՛յ մարթ, մի բառ ա, ասիլ դիմ ու մահանամ»:

Էտ հացի կուսիցը մի քերինջ էտ կինը վրա ա անըմ, շան աղաքը քցըմ, շունը վերցնըմ չի: Վըերցակը կյալիս ա, էա քերինջը կաուտիլիս շան վըեան էլ ա կտուտըմ: Էտ շունն ասըմ ա. — Ա՛յ քու աունը քանդվի, ահրի չէ՞ վըեր մեր աերն էա ա, վըեր մի խոսկ ա ասելու ու մահանա, վըե՛նչ վար դի անիլ՝ տու կուտ ուտես, վըե՛նչ էլ հաց թխեն՝ ես էլ քերինջն ուտեմ:

Ասըմ ա. — Ինչ քու իտեղը, ինչ էտ մարթի խիղը, ինչ էա կյնգա խեղը: — Շանն ա ասըմ վըերցակը:

Ասըմ ա. — Բա հիմա ի՞նչ անի:

Ասըմ ա. — Էն ա հրե ես՝, թորնից հացը կողն ա աալի, էն մինը քյնըմ ա թե պուլը պիրի՝ կյունողը: Չվել նրա քյնալ պիրիլը, էն ա վըեր նա կոանա, թե հացը կողը աա, քմակեն քոնչի՝ թորենն ընգնի էրվի: Էտ հացը, միսը աղա մհար բաղարաք անի, ինքն էլ քյնա մի ուրիշ կին առնի, էլի ապրի: Ինչի՞ մհար ա էա կյնգա մհար տհի:

Էտ մարթը մանըմ ա ու ասըմ ա. «Հը՞, ահրը չէ՞ վըեր էսաեղ էլ ճշմարաություն կա»:

Վերչը դրությունիցը սախաված, իրան մահիցը, էտ կնոջը քցըմ ա թոնիրը, վըեր նա քյնըմ ա թե պուլը պիրի, աա կոանըմ ա, հացը կողը աալիս, քցըմ ա թոնիրը:

Պուլը սլիրողը կյալիս ա. — Փահլու՛լ, Փահլուլ, բա ասիլ չես կինտ թոնիրն ընգավ, թոնիրն ընգավ:

Ասըմ ա. — Ուշքս ուրուշ աեղ ա, սպասի մի աենամ էտ ի՞նչ ա, է՛:

– Այ՛ Փահլուլ, ահրի վառվեց:

– Ի՞նչը վառվեց:

– Կինը ա թոնիրն ա ընգել:

Էտ ա քյնըմ ա էս դոլովը կռսնըմ, մի լավ սպասըմ էա ա թեժանըմ ա, եանըմ ա պըրծնըմ, չէ՞ վըեր դագաղը շինած ա, միշին տնըմ արա, տանըմ հողեվեր քցըմ: Կյնի էտ իրան պաղրաստած պաղարաքը էտ կնոջ վրա կատարըմ, ինքը նորից ամուսնանըմ: Էտ օրվանից կոչվըմ ա. մարթկերանց ուղղութիւն ա վողն էլ վըերցակը, կանանց ռիւերին թշնամին էլ՝ վըերցակը:

49 (49). ԽԵԼՈՔ ԿՆԻԿՆ ՈՒ

ՇԱՇ ՄԱՐԹԸ*

Գժերն ու իւելքնին սեեց պան են տնըմ: Սի ընտանիք ա ըլըմ՝ տա կնիկն ա գիժ ոլըմ, մարթը՝ խելոք, մրն էլ մարթն ա գիժ ըլըմ, կնիկն ա խելոք: Էտ իւելոք մարթն ու կնիկը որոշըմ են, վըեր տրանց ամեքը իրանց գժին ըլըրախեն, իրար եետ ամուսնանան: Հմի էտ կնիկը խորամանկ տ, դե կնիկը միշտ խորամանկ կըլնի, ասըմ ա. – Ես կձևսկերպեմ էտ պանը:

Սի օր իրան գիժ մարթին ասըմ ա թե. – Ա՛ մաըթ, – ասըմ ա, – կովը վե կալ, տար ծախի:

Ասըմ ա. – Հա՛, վե կունենմ, կըտանենմ ծախի:

Հիմա իրանց գյուղիցը բագտըրը մոտավորապէս մի քսանեինգ կիլոմետր եետու ա: Տանըմ ա, ճրմփին քնիլ դի, էտ խելոք կնիկը խելոք մարթին ասըմ ա. – Մարթըս քյնացել ա, ճրմփին նա եանգստանալ դի, դրնջանալ դի, քնիլ դի, կքյնաս եղենն ու կովի կապիցը տու կփոնես:

Ըռավոտը էտ մարթը վեր ա կենըմ տենըմ կովի կապիցն ուրուշն ա փրոնած:

– Արա՛, – ասըմ ա, – ուրենը իսկական եսը սա յա, ըա էս ո՞վ են:

Գիղի թե իսկական ինքը, էտ կովի տերը էտ մարթն ա: Ասըմ ա. – Ետ տառնանք, եթե էտ մարթը իմ տուն քյնաց, ուրենը իսկական եսը սա յա, էս էլ էս չեն:

Էտ պայմանավորված պան ա, էտ մարթը քյնըմ ա էտ խելոք կյնգա կոխկը: Ասըմ ա. – Ուրենը էս եեչ: Ըտեղ եեչ: Տենանք ո՞ւմ առաջին ա եաց տընըմ, – մտքըմն ա տսըմ: Վերջը ասըմ տ. – Քիրա ջտն, դե էտ ա, վըեր

իսկական եսը սա տառաւ, էս ուրի՞ են. քշերվա կեսին ինձ վե կըցնեք քյնամ:

Ասըմ են. – Հա՛:

Էտ թուշին մի եատ տերտեր ա ահանց տուն կյալի: Էտ տերտերն ասըմ ա. – Հիլ արեք ըստեղ կենամ, առավոտը կքյնամ:

Ասըմ են. – Հա՛:

Տա էլ ա ըտեղ մնըմ: Քշերվա մի թուշըմը էտ խելոք կնիկը էտ գիժ մարթին ասըմ ա. – Վե՛ կաց, քյնա արթեն:

Էտ ա էտ խելոտը վեր ա կենըմ, փոխանակ իրան շորերը կենա, տերտերի շորերն ա կենըմ, վըեր քյնըմ ա, տըկը տալիս ա, շոխկըմը տենըմ ա. այ մարթ, սա էա իրան շորերը չի, սեե մտիկ տ անըմ տենըմ, իրան սեե նայըմ տ, ասըմ տ. – Արա՛, ծեր տունը քանդվի, էս ելս շնշ ի՛ շնշ ի, տուք էլ ինձանի իք շնշ, փոխանակ ինձ վե կցնեք՝ տերտերին եք վե կցրել:

50 (50). ԸՍՏՎԱԾ ՀԵՌՈՒ ՊԱՀԻ

ԿՅՆԳԱՆ ՇԱՌԻՑ*

Սի եաըռատ մարթ ու կնիկ են ոլըմ, իրիգունը մի սորութմա եալ են էփըմ, պաերմ են: Առավոտը վեր են կենըմ ուտըմ են ու ինքն ու կնիկը ջնտգ են քաշըմ [ջնտգ գիղե՞ս, եավքշի են տալիս էլի]:

Ու մարթը քյնըմ տ իրան աշխատանքին, կնիկն էլ վեր ա կենըմ քյնըմ շուկա: Քյնըմ ա տենըմ մի խսնութի վրեն կյրած ա. «Այ կնիկ, մարթի եետ սպոռ չանես»: Էս կնիկը մի ա մտնըմ տենըմ սապոթնիկ ա, ասըմ տ. – Ուտա ջան, ուտա, մի վըետներիս չափսը վերցրու, մի գույգ վըետնաման կտրի էլի: Փողի կեսը եմի տամ, կեսն էլ էքուց կալիրես տուն՝ կտամ, մի մտնեք էլ վըետնաքրեն կտամ:

Ուտենն ուրախ-ուրախ էտ փող վեր տ ունըմ, մի գույգ վըետնաման ա կարըմ: Առավոտ էլ վեր տ կենըմ, կեսօրին պերըմ տ էտ կընգտն տա: Էտ փողի կեսն էլ ա տալի, մի մտնեք էլ իրտ վըետնաքրենն տ տալի, ու տնց են կենըմ ետջորդ սենյակ: Սի սեղան տ պաղրտստված, ինչ վեր աստված ստեղծել տ, վրեն կա, տսըմ տ. – Ուտա ջան, էս են տ սպասըմ ի էս դալդի մի օրի էլի: Ե՛, մի ուտենք-խմենք, քեֆ անենք էլի, մեռնել կա:

Դե եմի ուտըմ են, խմըմ են, ըայց էտ ուտենն վըենց վըեր փշի վրա նստած ըլի,

վախընդ ան, ասըն ան. — Այ ախճի. բա վրեր եմի մարթոտ կյա, վրե՞նց կըլի:

Ասըն ան. — Մարթը վրերդի՞ յոս, ո՞վ ա զիղըն վրերդի յա եմի, կի էլի:

Մի քանի անքան, վրեր մի էրկու կոնյակ կոնծըն ան, եա ծեղը քցըն ան էտ կյնգա ճտովը: Ասըն ան. — Ուստա, բոտ տըա ժամանակն սո՞, երս էս սեղանը ուտենք-խմենք, տրա ժամանակ էլ կա էլի:

Հլե էտ ասերուն պես՝ տուռը թխկցնըն ան: Ասըն ան. — Ախչի էս ո՞վ ան:

— Դե, — տսըն ան, — բացի իմ մարթից ո՞վ դի ըլի:

— Այ ախչի, բոտ էս վրերդի՞ քյնամ:

Ասըն ան. — Մոի շֆաներկեն:

Տրան կոխըն ան շֆաներկեն, աուռը փակըն ան ու քյնըն տուռը պաց անըն: Մարթը կյալիս ա տենըն մի սեղան, վրեր... Ասըն ան. — Այ կնիկ, էս ի՞նչ պան ան, էս ի՞նչ օղրաք ան:

Ասըն ան. — Մարթ ջան, քու ցավը տանեն, շաա վաղուց մի սիրեկան ունի, ու եկել էր, — ասըն ան, — էտ սեղանը իմ սիրեկանի եամարը ի պաղրաստել:

Ասըն ան. — Ըլիլ չի՞ մի քու սիրեկանին տենանք:

Ասըն տ. — Խի՞ չի ըլիլ:

— Վրերդե՞ղ տ:

Ասըն ան. — Հրե շֆաներկըն:

Վրեր ասըն ան շֆաներկըն ան, էա ուսանեք... ան իրտ տակին: Վրեր պըսմիքը մեզնըն ան, վրեր աա մտըթին տուռը պաց անի, եա ասըն ան. — Տվտծ-աարա՞ծ:

Ըաի մարթին խափեց: Էտ մարթը պըսմիքը աափովն ան աալիս ու աուրս ան կյալի անից: Կնիկը վրեր արթեն եասնըն ան տոանը, էտ ուսսի եոքին անանըն ան կոռկի եաա: Բա վրեր պացըն ան, տենըն ան կնիկն ան, եոքին պաց ան ըլըն: Ասըն ան. — Այ շան աղա, աուս ե ըսանդան, — ասըն ան, — տուս ե՛, ու քյնա էն տախտակը շուռ աու, վրեն կյրի. «Ասաված էլ եեռու պանի կյնգա շառից»:

Հմի կյնգա շառը շատ ան, ախճի՛ն ջան:

51 (51). ԱՆՊԱՆ ՀԱՐՍԸ*

Մի մարթ ու կնիկ են ըլըն, արանց ունենըն են մի եալսը: Ծըրի եմար շաա են նեղութին քաշիլիս ըլըն, մարթ ու կնիկ կծիցը փոնըն են, մարթն ասըն ան. — Ես պաի ճուրը քյնամ:

Կնիկն ասըն ան. — Ես պաի քյնամ:

Սաքի կծիցը փոնըն են. վրեր եարսը ծեռներիցը աոնի. քյնա ճուրը սլիրի: Հարսն ասել ան. — Չուր տեղը խի՞ եք կովըն. ջաներնուա եու աուս չի կյալիս. եերթ տըրեք էլի. մեկընտ ըռավոար քյնացեք. մեկընտ՝ ըրուգունը. ին՞չ կա վրեր:

52 (52). ԱՔԼՈՐԻ ՊՈՉԸ*

Մի մարթ քյնըն ան մեկի տուն դոնաղ ընգնըն զիշերը: Քշերվա կեսին աքուրը վեր ան ունըն ու ճամփա ընգնըն, տան անըն տսըն ան. — Թող աքուրն էլ ան կանչի. ուր ճամփա ընգի:

Ասըն ան. — Իմ աքուրը ճամփին էլ կկանչի:

Տան անըն ըռավոար վեր ան կենըն տենըն աքուրը կա վրե՛չ. դոնաղն էլ քյնացել ան: Քյնըն ան դոնաղի յեղնա եասնըն, ասըն ան. — Աքուրս ու՞ր ան:

Դոնաղը սկսըն ան երթվիլը, թե. — Քու աքուրը անեել չեն:

Նա էլ ասըն ան. — Երթումիա եվատըն են, բայց աքուրի պոչը խուրջինըն տ, ըրկըն ան:

53 (53). ՏԵՐՏԵՐՆ ՈՒ ՉՈՔԱՆԸ*

Մի թուրք չոբան քյնըն ան մի հայ անըն անընի մոտ, ասըն ան. — Քեզ մի ջվաղ բուրթ, մի ջվալ բամբակ կատն, իմ ըրեփին կնքի:

Տերտերն ասըն ան. — Կարելի չի:

Թուրքը չոմբախը վրա ու պիրըն, տերանըն վախըն ան ու ճարը կրտրտծ հոսմա-ծայնվըն:

Մի պաղակ ճուր տ ըտեղով անց կենալիս ըլըն, տերանըն ըրեփի վրետն ու ծեղը փոնըն ան ճուրը կոխըն, ասըն ան.

Էս ճուրը քյնըն ան,

Սողոմոնը թուրքի սողա յա,

Պուրթն ու պամբակը ըրիցի բան ան,

Թեկուզ եայանա, թեկուզ թուրքանա:

54 (54). ԲԱԼԻ ԼԱՎՆ ԷՏ Ա*

Մի չորաքանցի մարթ ան ըլըն, ինչ ասիլիս են ըլըն, ասըն ան. — Բալի լավն էտ ան:

Մըեետ էլ քյնըն են աղ սլիրերու, ճամփին մի տեղ վեր են կյալի եանգստանան, չորաքանցին ըանդ քնըն ան: Հնգերտինքն ասըն են. — Տղեք, էկեք սրա կըլիփն մի օյին խաղանք, էս շան աղին ինչ ասըն ենք, ասըն ան. «Բալի լավն էտ ան»:

Շին տանըմ են բալսնի քըմակըմը կայրն ու կանչըմ. — Մարկոս, Մարկոս, վե՛ կաց, դաչադին ծիտ տարտմ:

Վեր տ կենըմ, աչկերը հըղադիլով՝ տսըմ. — Բալի լավն էա ա, — ու նորից քըմ:

Ղաչադնիքը կյալիս են իսկապես են մեկել հնգորտանց ծիանը ասնըմ:

Էլ պան չեն ասըմ, վեր են կցնըմ Մարկոսին, ասըմ. — Իսկասլես քու խոսիլու խոսք ա, քու ծին հրե բալսնի քմակին կապած ա, տու էլ ա տուն քյնա:

55 (55). ԹԱՄԲԱԼԸ*

Ասըմ են Անգլիա էնքտն թամբալ մարթիք են ըլել, մի թամբալխանա են պաց արել, վրեր տեղ ու թաթաբ չկա ու մտն են կյալի թամբալ մարթ քըթտան, տանեն ընդե էլի: Քյնըմ են տենըմ մի մարթ խուրմի ծառի տակին քնած, մի խուրմտ ա ընգել աչկին, ու դարձյալ տսըմ տ. — Վա՛յ, սոված մեռա:

Ասըմ են. — Ա՛ քու աունը քանդվի, էրկու մատեն տեղ ա էլի, թու արա պերանըտ քցի:

Ասըմ ա. — Բա տու ըլսըմ չե՞ս:

Սրան էլ են տանըմ թամբալխանեն: Էլ տեղ չկա: Թաքավորը մի պոռֆեսորի հարց ա տալի էլի, իրան գիդունին ասըմ ա. — Վըե՞նց անենք, էս թամբալներից ագատվենք:

Ասըմ տ. — Թաքավոր, էրկու սենյակ չիալի ու թամբալխանեն պաժստ առ ու հայտարարի, վրեր թամբալխանեն կառ ա ընգել, ով փախավ՝ գիդացի, վրեր նա թամբալ չի, իսկ ով չփախավ՝ ի՞նչ կա:

Պաժստ են տալի, հմի մինը հայտարարըմ ա. — Արա՛ փախի, ալսվը եկավ:

Թամուգ փախնըմ են, էտ մինը վրեր խուրմեն աչկին ա ընգել, տեղից ժաժ չի կյալի: Ասըմ ա. — Ա՛ քու աունը քանդվի, սլավը հտսնըմ ա:

Ասըմ ա. — Խի՞ չի մեչկրս տըքացել:

Պաժառը հընգցնըմ են, մենակ արա պա- երմ են. ա՛յ քեզ թամբալ մարթ:

56 (56). ԴԱՏԱՎՈՐԻ ՎՃԻՌԸ

Սի մարթի դատարանի գործ ա ունենըմ, տասնհինգ մանեթի գործ ա ըլըմ, վեր ա ունըմ տալի դատարան: Դատավորը էտ տասնհինգ մանեթը, վճիռը կայացնըմ ա, վըճոնըմ ա, վրեր էս մարթը էս մարթին տասնհինգ մանեթ աա:

Էտ վճիռը կայանալուց հետո, վճիռը վրեր որո- շելուց հետո էտ ա բրախըմ են քյնըմ իրանց գործին, էքսն էտ մարթը կյալիս ա ասըմ. — Ընգեր դատավոր, լիստը ինձ տու, — ասըմ ա. — տամ դատական կատարածվին, վրեր գանձի:

Ասըմ ա. — Լիստը պաղդաստ չի:

Էտ մարթը բուրախըմ ա քյնըմ: Էքսն ա կյալի, ասըմ ա. — Ընկեր դատավոր, լիստը տուր ինձ, վրեր դատական կատարածվին տամ՝ փողս վեր ունի տա:

Ասըմ ա. — Պաղդաստ չի:

Քյնըմ ա կյալի՝ պաղդաստ չի, քյնըմ ա կյալի՝ պաղդաստ չի, քյնըմ ա կյալի՝ պաղդաստ չի: Էտ մարթի տոնըլականն էլ տասնհինգ մանեթի գործ ա էլի: Սի օր կյալիս ա ըլետ, վրեր լիսան ուզի, տոան ծառան՝ էն փետ անող տոան ծառան ասըմ ա. — Արա՛, այ տղա, լիստը պաղդասա ա, հո՛ւ անպաղդաստ չի, բայց էտ մարթին անասուն չունի, տու էլ ըպընքատեր մարթ ես. եղ ա ուզըմ, մի քիչ պի էտ դատավորին մի քիչ եղ տու, վրեր նոր լիստը քե տա:

Տա ետ ա տառնըմ, վրեր ետ ա տառնըմ՝ դատավորը ջղայնանըմ ա, ասըմ ա. — Ասըմ չե՞մ՝ պաղդաստ չի:

Ասըմ ա. — Ընկեր դատավոր, րաուր հա- մար չեմ ետ տառնըմ, ետ եմ տառնըմ, թե մի աման տաս, քեզ համար մի քիչ եղ պիրեմ:

— Հա՛, — ասըմ ա, — էտ ուրուշ պան ա, էտ ուրուշ պան ա:

Ետ ա տառնըմ էտ դատավորը, մի հեյվա- րա պուլիկ սլիըմ էա մարթի խտաին աընըմ, վրերից էտ պուլիկը իցցուն-վացցուն մանեթի յուղ կտանի: Էտ մարթը հմանչըմ ա, թե ինչ ա անըմ, վիրչը աըզարած էտ պուլիկը խաաած աուն ա կյալի՝ մտածիլով: Ասըմ ա. «Ա՛յ մարթ, իմ առնըլականը տասնհինգ ոուրլի յս ու, էս պուլիկը վրեր եղով լցվի, սա էտ ա մոա հարուր մանեթից մոտիկ եղ կտանի, էս ի՞նչ անեմ, վրե՞նց անեմ»:

Պուլիկը պիրըմ ա վրեր աուն, կյնգանն ասըմ ա. — Ա՛յ կնիկ, սհե, սհե, մի խաթա ա էտ տասնհինգ մանեթ իմ առնըլականը: Էս պուլի- կը ավել ա դադավոր, թե եղը պի լցու:

Ասել ա. — Ես գիդըմ եմ, ա՛յ մարթ:

Էտ կինը խիսալի կնիկ ա ըլել: Պուլիկը ճըրռվ լցրել ա էա կնիկը ու մի քիչ եղ հալել կրլիին ածել, իրեսին դալիբ արել:

Ասել ա. — Մին խստած կաւանես, դատա-
րանքն կոխքին վե կըտնես, լիսաը քե կտա.
լիսաը վե կունես ու կճղես:

Էո մարթը էա պուլիկը՝ ճըրով լիզը. կլիսին
էլ եղն ածած, աւանըմ ա դատարանըմը դա-
տավորի կշահն աընըմ: Դաւաւորը շատ
շնորակալ ա ըլըմ, ու վե կենըմ լիսաը հանըմ,
աընըմ էա մարթի ծեղին: Ուրախ-ուրախ էա
մարթը լիսաը վեր ա ունըմ, քամակը պահիլով՝
ճամփա ընգնըմ: Էա դատավորը վոագ քթալը
աալիս ա վեր եղ հանի ուաի, էլե աալն ու քիմ
ճուրն իրեսն ա ընգնըմ: Վեր ճուրն իրեսն ա
ընգնըմ հա՛, ծառային կանչըմ ա, ասըմ ա. —
Արա՛, արա՛, մի էն մարթին կանչի, ասա լիս-
աըմ սիալ աեղ կա, սլի քորագեն՝ նոր աար:

Էա ծառան կանչըմ ա, ասըմ ա. — Արա՛,
այ մարթ, — ասըմ ա, — դատավորն ասըմ ա՝
լիսարմը սիալ աեղ կա, սլի քորագեն:

Ասըմ ա. — Զյնա ասա՝ պուլիկըտ քըրա-
զի, իմ լիսար քարագ ա, պուլիկըտ քըրագի,
իմ լիսաը քարագ ա:

57 (57). ՄԱՐԹ ԿԱՐ՝ ՄԱՐԹԻ ՄԱՏ ՈՒՂԱՐԿԵՑԻՆ*

Մի ժամանակ, պարսիկների աիրապետ-
ման ժամանակ, մողղով ա ըլըմ էս մեր ոայո-
նի ներքևըմ՝ աղբեջանական Թոփուզի տե-
րըտորյայըմը: Էս ոայոններից մարթ ա կան-
չըմ իրան մոա: Էս Բերթիցը ուղարկըմ են մի
բեղավոր, փախաղավոր, ընհե վաա հաքնը-
ված մարթ ա ըլըմ, րայց խոսկի հայիփ, լեզվի
լավ ա ըլըմ: Վեր զնըմ ա էա մողղովի մոա,
ասըմ ա. — Արա՛, րա մարթ չկա՞ր, վեր քեզ
ուղարկեցին մեզ մոա:

Ասըմ ա. — Բաք սաղ օլսան, — ասըմ ա, —
մարթ կար՝ մարթի մոա ուղարկեցին, ինձ էլ
քեզ մոա ուղարկեցին:

Ասըմ ա. — Էս մարթըմը հունար կա, մա-
ծուն արեք առաչին:

Վեր մածուն են սլիրըմ, ուզըմ ա էա
մածունը ուաի, վեր բեղերը մածնոա ըլի,
վրեն ծիծաղեն:

Ասըմ ա. — Աղեն սաղ ըլի, մեզ մոա մածու-
նը մեղյով են ուաըմ:

Մեղըն են սլիրըմ, մեղրոա ա անըմ բեղերը,
լավ հրլորըմ ու փրբըմ ուաըմ:

Ասըմ ա. — Զեզանըմ շաա պան կա.
կարա՞ս ասես աարին քանի եղանակ ունի:

Ասըմ ա. — Չորս եղանակ ունի:

— Վրերոնք են: Հավասա՞ր են արանք:

Ասըմ ա. — Իբր քե հավասար են, համա
ծմեղը քու խասյաթին ա. աշունքիցն էլ ա
խլըմ, գարունքիցն էլ ա իւրըմ:

58 (58). ԹԻՖԼԻՉԵՅԻ ԿԻՆՏՈՆ*

Թիվլիզում երկու ընկեր են լինում: Մեկը
շաա ուաող-խմող. քեփ անող. մյուսն էլ ձեռ-
քից շաա ամուր. ժլաա: Հա՛, էս քեփ անողը
միշա Օրթաճլումը ընգած է լինում, քեֆ անի-
լիս է լինում, մեկ փող է ունենում, մեկ չի ունե-
նում, մեկ ընկերներն են հյուրասիրում: Հա՛:
Վերչը մի օր էս ժլաա ընկերն ասում է. — Այ
մարթ, ի՞նչ ենք անում էսաի. գնանք Մասկ-
վա, — ասում է, — Էնդեղ գործ կանենք, փող
կաշխաանենք, րան, փուլի աեր կըղառնանք:

Խելքահան է անում էս քիֆիզեցում, վել
են կենում միասին ճանապար ընգնում, մինչև
կայարան հասնելը մի մեծ գումար փող են
զքնում: Հա՛:

— Վա՛, էս ի՞նչ լավ է, — ասում է, — էս գու-
մարով որ զնանք, — ասում է, — Էնդեղ լավ
գործ կանենք, — ժլաան է ասում:

— Է՛, իմ փայը աուր, — ասում է, — իմ փայը
տուր, դու զնում հս՝ զնա, իմ փայ փողը աուր:

— Այ մարթ, — ասում է, — միշա էսպսի
հաջողություն չենք ունենա:

— Չէ՛, — ասում է, — իմ փայ փողը տու:

Փողը փայ են անում, նա նստում ա
զնացք, զնում է Մոսկվա, սա էլ զնում է Օրթա-
ճալա: Օրթաճալա, արա էս ընկերներին
հյուրասիրում է էսօր-էքուց, ամիս է քաշում,
աարի է քաշում, վերչը էս փողը վերչանում է:
Գիշեր-ցերեկ քեֆ է անում, զիշեր-ցերեկ քեֆ
է անում, փողը, բանը որ վերչանում է, առանց
կուպեկի է: Մի օր մի ընկերոջն է նեղացնում,
մեկը մի քսան կուպեկ է աալի, որ պախմեյա
անի, մյուսը մի հիցցում կուպեկ է աալի, բան:
Արթեն զզված են լինում էս ընկերներն էլի
սրանից: Մի օր հիշում է. — Վա՛հ, — ասում է, —
չէ՞ որ էս Մասկվա ընկեր ունեն, — ասում է, —
զնամ նրա մոա, նա երկի, — ասում է, — արթեն
կարքին հարուսա մարթ կրլնի:

Գալիս է Օրթաճալի աղերանցը, քե. — Բա
պտի զնամ Մասկվա, — ասում է, — հմի ճանա-
պարածաիաի բանն է:

Սրանք էլ մտածում են՝ ամեն օր սրան հյուրասիրել, ամեն օր փող, էն է միանքամից տանք, թող ուսող ընդի գրվաներիցս, գնա:

Փող են հավաքում, ճանապարհածախս են տալիս, սա գնում է Սասկվա: Գնում է Մասկվա, գնացքից իշնում է, առավուտ վաղ է լինում, հարցնում է.

– Ինքն ո՞ր ա, բարինը:

Մեկ էլ ժամանակ է անցնում, տեսնում է գալիս են, գործակատարներ են գալի, մեկ էլ մայում է իրան ընկերն է գալի՝ հաքած-կապած, ցիլիդդով, տրոսսին ձեռքին:

– Վա՛, բարով ընկեր ջան, – ասում է:

– Վա՛, – շվկացնում է, տրոսսին պսիտ է տալի ու խանութ է մտնում:

– Վահ, – ասում է, – ինձ չճանաչեց, – ասում է, – ո՞նց է, իմ հնգերը չի՞, – ասում է:

Ներս է մտնում. – Հընգեր, – ասում է, – հընգերս չե՞ս, բա չես ճանաչում ինձ:

Ասում է. – Ի՞նչ հընգեր, ինչ բան, բաս էն վսիտը որ ասեցի գնանք, գործ կանենք, փող կաշխատենք, չեամաձայնվեցիր, հմի հընգեր ե՞ս: Ա՛յ, – ասում է, – գնա, – ասում է, – անկյունը տեսնում ե՞ս, – ասում է, – սիրուն մարթես, էնդեղ մսաիր, – ասում է, – չորս կողմը սիկիններ են, կարելի է մեկն ու մեկը հավանի քեզ տանի, – ասում է:

Էռպես էլ անում է, լսում է էս ընկերոջը, գնում է էն անկյունումը մտնում է: Մեկ էլ տեսնում է մի աղախին է ցած գալի, ասում է թե. – Բարինյա совет, – ասում է:

Դե Մասկվա է էլի: Էս կիստն վիր է կենում, վերև է գնում, սրանք սրան ուտոցնում են, խմացնում են հա՛, լսվ ընթունում են, վերջը աղջկան դարավսլ են դրել, էն ինչը, իրան աղախնում. – Վա՛յ, բարինյա, барин идет, барин идет.

Սա ի՞նչ անի, ինչ չանի. վերցնում ա, սրան կըրավաթի տակն է գցում:

Չէ՛, սրան հյուրասիրում է, ուաացնում է, խմացնում է, սիլի-բիլի ևն անում, սա թողնում է գնում, ընկերոջը պատմում է, ասում է. – Վա՛, – ասում է, – ի՞նչ լսվ բան սովորացրեցիր: Ա՛յ, – ասում է, – տարավ, ուաացրեց, խմացրեց, հալա հեան էլ քնացրեց, հարուր մանեթ էլ փող սվեց, – ասում է:

– Որդի՞, որ տունը:

– Ա՛յ հենց էն աունը:

Սա ի՞նչ բան է, – ասում է, – էլ սլիտի գնա՞ս:

– Հա՛, բա, էլի սլիտի գնամ, ասեց՝ էքուց էլ գաս, – ասում է:

Վեր է կանում մյուս օրը գնում է, վերև բարձրանում, մի քանի ժամանակից հետո էն աղախինը, թե. – Բարինյա, բարինյա, բարին իդիտ, բարին իդիտ:

Վերցնում սրան կսրավաթի սուկն է կոխում: Գալիս է խազեյինը դես է մայում, դեն է մայում, տեսնում ոչ-ոք չկա, թողում գնում է: Հմի սա կրավաթի տակից դուրս է գալիս, էլի էն հարուր մանեթը վերցնում է, գալիս է. – Վա՛, ես քու ցավը տանեմ, – ասում է, – էս ի՞նչ լսվ բան սովորացրեցիր, – ասում է:

– Վա՛, բա էլի սլիտի գնա՞ս:

– Էլի սլիտի գնամ, – ասում է:

Տեսնում է էս մարթը, որ սա իրա կնոջ հետ է, իրա տանն է, իրա գլիին է սովորացրել: Հիմա էս մարթուն հետևում է, էլի սլիտի գնա: Սրա վերև բարձրանալուն պես, մա էլ՝ եետեկից: Ի՞նչ անի, ի՞նչ չանի, վերջը գարդերոն է կոխում հիմա: Գալիս է էս մարթը դես է մայում, դեն է մայում, թախսաի աակը, տեսնում է ոչ-ոք չկա, թողնում է վերադառնում: Սա էլ հարուր մանեթը վերցնում է, վագում. – Վա՛յ, քու ցավը տանեմ, այ էլի եարուր մանեթ բերի:

– Էլի սլիտի գնա՞ս:

– Էլի սլիտի գնամ:

Վերջը աղախինն ասում է. – Բարինյա, բարին իդիտ, – ասում է:

Սրան վերցնում է, բալկոնում ինչ-որ մեծ կարգինկայով բուրթ է լինում, էտ կարգինկին շուռ է աալի, մեչն է դնում էս մարթուն, բուրթը գլիին է ածում: Էս մարթը դես է մայում, դեն է մայում, թախսաի տակն է մայում, գարդերոն էլ է բաց անում տեսնում, որ գալիս է, ջգրուց էլ շուռ է աալիս էն կարգինկան, բալկոնից շարտում է: Շարտում է, էնպես է լինում բուրթը ներքև է ընկնում, ինքը վիրակից է ընկնում: Գալիս է պատմում. – Վա՛, – ասում է, – էկավ կատղած, – ասում է, – ներքև գցեց, լսվ է փախուկ ընգա, – ասում է, – հետո, – ասում է, – խազեյկեն էլի կանչեց վերև, էլի հարուր մանեթ փող սվեց:

– Բա, էլի սլիտի գնա՞ս:

– Էլի սլիտի գնամ:

Հմի էլ վեր է կենում գնում է, մեկ էլ որ գալիս է խազեյինը, եմի կինը որդե՞ղ պատեի, որդի՞ղ չպահի: Մեծ նեագարայեմի շկաֆ են ունենում, վերցնում է ընդեղ է կոխում: Գալիս

է էս խազեյիմը դես է նայում, դեն է նայում չկտ, չկա, թողնում գնում է: Սա գարդերոքիցը դուրս է գալի, եմի էս կիմր ուզում է եեաը ինչ անի՝ գբադվի: — Է՛, — ասում է, — էլ ի՞նչ, — ասում է, — եարուը մանեթ աալով, մինչև ե՞րփ, էն է, բոլորը միասին տանում են:

Շկաֆում փող է լինում, ոսկի է լինում, կարողություն է լինում, ղիփի լըցնում է գրպանները ու գնում է. — Ես քու ցավը տանեմ, — ասում է, — ա՛յ փող, ա՛յ ոսկի, — ասում է:

— Վա՛յ, — ասում է, — էա խո դու իմ տունն ես թալանել, — ասում է, — նա էլ իմ կնիկն է:

— Ես ի՞նչ անեմ, — ասում է, — դու չսովորացրեցի՞ր, — ասում է, — գնա ընդեղ, ես էլ գնացի, — ասում է:

Էս մարթը վերցնում է, եիմա նրա դիմացը մի քանի խուսնոթ է վերցնում, լս՛վ խանութներ է բաց անում, առըաուրը սկսում է թիֆլիզեցին: Իսկ էս ժրսսի գործը կամաց-կամաց քանդվում է, եեա-եեա է գնում, կնոջից էլ բաժանվում, աուն-տեղ ձեռքիցը գնում է: Վերջը մի օր էն աեղն է ընգնում, որ, նեղ տեղը որ ընգնում է. — Է՛հ, — ասում է, — էլի ընկերս է, գնտմ, — ասում է, — կաըելի է մի օքնություն ինձ տա:

Գնում է. — Բա՛, ընգեր ջան, — ասում է, — արի, աըի, — ասում է, դաիդը բաց է անում, — ոսկի, փող, բան, առ, վեըցրու, — ասում է, — ես քեզ նման եիմար խո չեմ, որ կնգանս մռա ուղարկեմ, վեըցրու օքավի, — տսում է, — գնա քեի արա, ինչքան ուզում ես տաը, — ասում է:

59 (59). ԵՂՈՒՆԻԿՆ ՈՒ ԱՂՎԵՍԸ*

Սի ժամանակ եղունիկնիքը շատ-շատ են ըլել: Երգնքիցը եղունիկնիքը վրեր եենց իչնրմ են, վրեր վարածըմը վեր կյուն, տու մի ասիլ, մի աղվես մի ճըմբան աակի քնած ա: Եղունիկնին աենըմ չեն, եըոռալի վեր են կյալի վրեն, վրեր վեր են կյալի եա՛, էա աղվեսը մի եղունիկ ա փըռնըմ, վրեր փըռնըմ ա եա՛, էս եղունիկն ասըմ ա թե. — Աղվես աիւպեր, բա տենըմ չե՞ս, վրեր աստոծն ա դաըգել, եըգնքիցը եկանք չե՛, տու վել աեեար, վրեր վերկից ենք դըվերըմ, աեըի, ասել ա թե՛՝ նեե գազանավարի չի ուաի, կասես եիլ կանի, «եայր մերը» կասես, իրիսիտ կըխըչըհանես, անուն երր կասես, նոր ու կուտի: Պերանըտ

պաց արա, մի քիչ ես «անուն եորը». «եայր մերը» ասեն:

Աղվեսը իլե պերանը պաց ա անըմ, եղունիկը ըոխիցը թըռչըմ ա ու ծառին կաղնըմ: Միի աղվեսը տակին խընթլըմ ա, ասըմ ա. — Դե եայր մերն ասա, վրեր ըլի էլի:

Ասըմ ա. — Կասեն էլի, վըռսգըտ ի՞նչ ա:

Ասըմ ա տեե, իրան եամար իրան վրի կեխտեըր թըմըգըմ ա եղունիկը ու ծառիցը փաիճըմ, քյնըմ:

Հիմա ես քյնացել եմ՛. մտել մի գրասենյակ, փաիաղըս վե կալել, դիըեկստըր հլոե ըստոլի քըմակին նստած՝ իրան մեար կիր ա կյըրըմ. — Հը՛. բիճա, ի՞նչ ա, ասա՛. լսըմ եմ:

Իրան մեար կիր ա կյու՛մ, կուգը կաիւ արած, ես ասըմ եմ՝ ըսկի նրա վեջեն չի: Հմէլ տառ ես իմ կյանգաան անիլու, էն դոլեն մի մարթ ա նի մտնըմ, վեր ա կենըմ ու տրա եետ ըսկսըմ շուլտղ-մուլուղ անըմ, ըսսուլը քաշըմ արա տակին տընըմ ու ետ աառնըմ. — Հա՛, բիճա, ասա լսըմ եմ, բիճա, ասա լսըմ եմ:

Ու իրան եամար էտ մարթի եեա գրից անըմ, էտ մարթի եեա արխեյին գրից անըմ, ես հլե ասըմ եմ, ճամփա պաերմ, թե եըես մի պան կասի, էա դիըեկտըր մի պան չի ասըմ: Էտ ա էտ եղունիկի դայդի էտ ա ասըմ եմ, ասըմ, ասըմ, ասըմ ա. — Հա՛, եա՛, պապաշա, քյնա, մի պան կանենք էլի:

Ըտի ասըմ եմ, ասըմ, ըսկի վեջեն չի, նս իրան գրիցն ա անըմ, իրան կիրն ա կյու՛մ, մեէլ եեռաիոսն ա վեր ունըմ, հեռաիոսով մնի եեա գրից անըմ, ես էլ իլե ընդի կյուիսս պաց արած, դաքին կաղնած իլե կյանգատըս աալիս եմ, աալիս եմ, մի վախտ ետ ա տառնըմ, ասըմ. — Հա՛ լսեցի, բիճա, դե քյնտ, մի պան կանենք, քյնա:

Էտ ա վեր եմ կենըմ, բըրախըմ ու առնըմ քյնըմ:

60 (60). ՀԱԹԱՄԸ ՈՒ ԹՈՒՐԲԸ*

Սի ժամանակ ճաղացըմը տլիր են անըմ, մի թուրք իրան ալիըը պաղըաստըմ ա, խուրջիմը լավ լցնըմ ա: Ըաեղ՝ մի Հաթամ անունով մարթ ա ըլըմ՝ եայ: Ասըմ ա. — Հաթամ ջան, ե՛ք քյմմակ արա, խուրջիմը ծիի

¹ Այստեղից բանասացը սլատմում է իր հետ պաաահած դեսըը, որը հիշեցնում է աղավնու և աղվեսի պատմությունը (ծանոթ. բանահավաքի):

վրա քցենք: Հաճա՛մ, – ասըմ ա, – գլալ քյո-
մալա խորջինը սալըսալս:

Մի թայը թուրքն ա վեր ունըմ, մի թայն էլ
էտ Հաճա՛մն ա վեր ունըմ, ելե մի քիչ պըրցնըմ
են, թուրքն ասըմ ա. – Յա՛ հազըաթ Արբաս:

Ասիլն ու հաղաղ էտ Հաճա՛մը ծեռեն պաց
ա քցըմ, ու թուրքն էլ եետը վեր ա ընգնըմ:

– Արա՛, – ասըմ ա, – Հաճա՛մ, քու անըմը
կըարի, իսի՞ ես տհենց անըմ, իսի՞ չես քյոմակ
անըմ:

Ասըմ ա. – Դե թող հազարաթ Արբազը
քյոմակ անի էլի, ես պըրցնըմ եմ, տու
հազարաթ Արբազին ես կանչըմ: Յա Հաճա՛մ
կանչի, սհաթիս քյոմակ անեմ:

Թուրքը նոր էտ ա՛յա, Հաճա՛մ ա կանչըմ,
վըեր քյոմակ ա անըմ, աշմիշ անըմ:

61 (61). ՆՐԱՄԱՆԿԱՏ ՏԻՐԱՅՈՒՆ*

Հին ժամանակներըմ ըստողը, պանը
տղաթ չի ըլել, տափին նստիլիս են ըլել
ծըլպատակ: Տերտերը, աիըացուն, պտն, տհե
քաեանա-մահանա նստուած են ըլըմ, աիը-
տերը դեն ու դեն նսուած ա ըլըմ իրան աի-
րացվի դիմաց, էս տիբացուն մտիկ ա անըմ
տենըմ աերտերի մըրուքն ը տուս հըե մի հոշիլ
ա քյնըմ:

Ասըմ ա. – Էս վըե՞նց իմաց ասան, վըեր
ամոթ ա էլի, էս հասարակության մեշին:

Ասըմ ա. – Քեշիշ դայ:

Ասըմ ա. – Բալե:

Ասըմ ա. – Գոշա դադդան Գեղան մա-
րալը, բեշ կարդաշը գյոնդար, դոնդար, սու-
նընը: – Ասըմ ա. – Էտ ճուխտակ սարի վրա
քյնող մարալը, հինգ ախպերն դարգի, – ասըմ
ա, – հտ տան էա մտըալը:

62 (62). ԱՔՈՒՌՈՎ ԿՆԻԿԸ*

Մի մտրթ մի կյնգա աչկով արել ա: Էտ
կնիկը մթամ էնքան թամուզ օքմի ա, նեղացել
ա, քյնացել ա դաաավորին ասել. – Էն փլսն
մարթը աչկով արել ա:

Կանչել ա: Էն կյնգանն ասել. – Էս
մարթին իսի՞ ես դաաի սովել:

Ասել ա. – Աչքը եռսի երետ, ինձ աչկով
արել ա:

Էն մարթն ասել ա. – Ի՞նչ եմ արել արա:
Աչկն իմն ա, ուզեմ հոսի կանհմ, ուզեմ՝ պաց
կանեմ:

63 (63). ՔԱՇԵ ԿԱՐՊԵՏ, ՀԱՆԳՉԵ ՀՈԳԵՏ*

Ըլել ա ըլել չի երկու ախպեր են ըլել: Մեկը
ուրենը մահանալիս ա ըլել, ասել ա. –
Պարտքերն ասա էլի, պաըտք ու պահանջքտ
ասա, ախպեր ջան:

Ասել ա վըեր. – Գևորքը էսքան հարուր
մանեթ ա պաըտք, Մարկոսը իցցուն մտնեթ ա
պաըտք, էն Պողոսը իննսուն մանեթ ա
պարտք:

– Բըլբըլն, – ասել ա, – դուրբան, բըլբըլա:
Ասա՛, էլի ասա:

Վըեր տհենց ասել ա շատ հա. – Դահըը-
մանը տասը մանեթ ա պարտք, մի կյնեշ էլ
Մարկոսն տ պաըտք:

Վըեր շատ ասել ա տհենց հտ. – Դուրբան
ջան, բըլբըլն-բըլբըլա:

Վըեր միել եկել ա սկսել իրա պարտքերը
ասիլը, վըեր. – Պողոսին էսքան եմ պաըտք,
Իվանին էսքան եմ պաըտք, էն Սուրենին
էսքան եմ պաըտք, Ավետին էսքան եմ
պաըաթ, հարուր էլի:

Ասել ա. – Քաշե կարպետ, հանգչե
հոգետ:

64 (64). ՈՒՆՏԻ ՊԱՐԸ ԿԱՍՐՁԻՆ Ա ԲՈՆՈՒՄ*

Մի մարթ մի ուխտ ու մի էշ է ունենում,
շատ չտրչարելիս է լինում, սոված է պահելիս
լինում, էնքան ծանծրանում են սրանք, որ մի
օը որոշում են սրանք գլուխները առնեն էս
աիթոջիցը հեռանան: Շաա են գնում, քիչ են
գնում, հանդիպում են մի անտառի: Գնում են,
աեսնում են ինչ լսվ ախպուրների մեշ, էլ լավ
խոա, լսվ ուտել-րան, սկսում են էաեղ ասլըել:
Լավ որ հանգստանում են, չաղանում են, մի
օը էշը թե. – Բա, – ասում է, – երգելս եկիլ է,
պաի երգեմ, – ասում է:

Ուխաը թե. – Ա՛յ մարթ, – ասում է, – չե՞ որ
ճանապարը մոաիկ է, ծայնդ կիմանան,
կտանեն էլի, – ասում է, – մեզ կրանացնին,
կչաըչարեն:

– Չե՛, – ասում է, – հրգելս եկել է, պտի
երգեմ:

Չոռոցը քցում է, էա միջոցին մի քտ-
րավան է անց կենալիս լինում, ծայնը որ լսում
են հա, ասում է. – Էսաեղ մարթկություն, բան
չկա: Մանում են, աեսնում հն եա՛մ ուխա է,

եա՛ն էլ է, բոճու՛մ տուճու՛մ են. իրանց բեռներն էլ թեթևացնում, սրանց բարցում են, զնում են:

Ճանապար են ընկնում, շատ են զնում, քիչ են զնում, էս էշը տկարանում է, էս էշին վերցնում են ուխտի վրա են բարցում, ուխտի վրա են բարցում, մի տեղ գետը անցնելիս էս ուխտը էշին թե ասում է. — Պարելս եկել է, — ասում է, — պտի պարեն:

— Սպասի դե, — ասում է, — զոճն կարմունջը անցնենք, հետո պարիր:

— Չէ՛, — ասում է, — պարելս եկել է, պտի պարեն, հիմա պաի պարեն:

Դե որ տորճիկները սուլը սկսում է ուխտը, դա էս էշին շարտում է գետը, թեթևանում է բեռը, անցնում զնում է:

Ուրեմն, էապես չեն կարողանում դրանք իրանց հանգիստը գտնեն, էշը էլ է մնում, ուխտն էլ ուխտ է մնում:

65 (65). ԿԵՐԱԾԻ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ*

Մի մարթ հա՛ն էլ ա ունեցել, հա՛ն իտզ, էա իշին մի հաա խոտրու ա ունեցել էլի: Էա մարթը կյարին սիրիլիս ա լլել հա՛ն խոզին տալիս, հա՛ն իշին տալիս: Էտ էշը կյարին ուտիլիս չի լլել: Խուդուն ասել ա. — Էն իսի՞ չես ուաըմ կյարին, վրե՛նչ աու ես ուաըմ, վրե՛նչ ինձ ես թողըմ ոսոեն էլի, — էտ խուդուն ա ասըմ:

Ասել ա. — Տու գործ չունես կյարու հետ, մեր աղաքը վրեր կսոն էլ քցեն, հա՛, մենք ուսիլ դենք ապրհնք, բայց խոզը թող ուտի, խոզը դի պաղասխանը սուլ: Ով ինչ ուաի, նրա պատասխանը պտի տա:

Մի անքամ, վրեր էա խոզը չաղացել ա, էա մարթը վեր ա կցել էտ խոզը մորթել ա: Խոզը վրեր մորթել ա, ճողոցը վեր ա լլել: Ասել ա խուդուդը, իշին ասել ա, իրան մորն էլի, ասել տ. — Էն ի՞նչ սաս ա:

Ասել ա. — Էն ա ինչքան վրեր կյարի են տվել հտ՛, էն են ուզըմ, պատասխան են ուզըմ: Տենըմ է՞ս էն ի՞նչ են անըմ, ես վրեր տսի կյարին ուտես վրեչ էա՛, տրա համաը տսի: Ա՛յ հմի կյարին կերել ա, կյարին ետ ա պսեանջըմ: Տրա մասին ես մտածիլիս լըմ, թող կյարու պաղասխանը տա: Նբա մորթըմ ա, բայց մենք կառն ուտիլով էլի կապրենք:

66 (66). ՍԱՏԱՆԵՆ ՈՒ ԻՐԱՆ ՏՂԵՆ

Սատանեն ու իրան սղեն զնալիս նայըմ են, տեսնըմ մեկը չու՞թ ա վարըմ. ու եզը ծուլ-ծուլ ա լըմ, կյո՛րմ ա. ու էտ վար անողն էլ եայեղըմ ա սաաանին. — Ա՛յ սըտընի սհենցը. նհենցը:

Տղեն ասըմ ա. — Այ հեր, մենք ըստեղ, նա բնդեղ, իսի՞ ա մեզ հայիոյըմ, մենք ի՞նչ ենք արել:

Ասըմ ա. — Բալս ջան, չնայած ես ըստեղ եմ, մատներս հրե եզան հետևըմ:

67 (67). ԵՍ Ո՞ՒՄ ԱՇԽԱՏԱՆՔՆ ԵՄ ՈՒՏԸՄ

Մի մարթի մի ըրեիս ա ունենըմ, պահըմ ա, որ նե լեզու ա լըմ, նհե մեծանըմ ա, հորը հարցնըմ ա. — Հայրիկ, — ասըմ ա, — ես ո՞ւմ աշխատանքն եմ ուտըմ:

Ասըմ ա. — Իմ էլի, որթի ջան:

Ասըմ ա. — Բա որ տու մեծանաս, կարաս ոչ ըշխաղես, ո՞ւմ ըշխաղանքը դես ուտիլ:

Ասըմ ա. — Բու էլի, որթի ջան:

Ասըմ ա. — Բա ինձ կնիկ-ըրեիս չդե՞մ ունենալ:

Ասըմ ա. — Բա ո՞նց, ունենալ դես:

— Բա անջաղ նրանց կալսհեն էլի, աու ի՞նչն ես:

Միի, իրոք, եենցը կա էս ժամանակներըմը, որ ամուսնանըմ են, հա՛ էլ ծնողներին հետևըմ չեն: Տհենցն էլ կա:

68 (68). ՈՎ ԿՆՈՋԻՑԸ ՎԱԽԵՆԸՄ Ա, ՏԵՂԻՑԸ ԿԱՆԳՆԻ

Մեկը զնըմ ա տենըմ մեծ-մեծ մարթիք նսառտած, ասըմ ա. — Ով որ կնոջիցը վախըմ ա, տեղիցը կանգնի:

Բոլորը անդներիցը կանգնըմ են: Մեկը մի քիչ բարձրանըմ ա ու նստըմ, բոլորն էլ նըտն են նայըմ, ասըմ են. — Տու, էտ ի՞նչ ոիսկի տեղ ես, որ աու քու կյնգանիցը վախըմ չես, անդիցտ կանգնեցիր ոչ:

Ասըմ ա. — Վախը՛մ եմ, վախը՛մ, ուզեցի թե կաղնեմ, որ անունը լսեցի չոքերս պահեց ոչ:

69 (69). ՏԵՐՏԵՐ, ԽԵՐ ԼԻՆԻ

Մի տերտեր մի թաղամասի վրա գնում ա, ասում են. — Տերտեր խեր ըլի, էտ ընչի՞ ես քյնում:

Ասում ա. — Ծիշտն ասած, ինձ հետի խեր ա, տիրունչ տունն ա քանդվել:

70 (70). ՏԵՐՏԵՐԻ ԱՆՕԳՈՒՏ ՄԵՌԵԼ ԹԱՂԻԼԸ

Մի տերտեր էլ ըլում ա, իրան մերը մահանում ա: Տանում ա թաղում կառնարում կյալիս, քեփը կեշ նստած ա ըլում: Կյալիս են մխիթարական խոսում, ասում են. — Տերտեր, խի՞ ես մաածում, ով ծնվում ա՝ նա էլ մահանում ա, խի՞ ես նեղվում, մաածում:

Ասում ա. — Չէ՛, տրա համար չեմ մաածում:

Թա. — Ընչի՞:

— Շաա ի մեռել թաղել, տան սհե անօրուս մեռել թաղած չի:

71 (71). ՀԱՐՄԵ ՈՒ ԿԻՍՈՒՐԸ

Մի տղա ա ըլում, իրան մերը սրահում ա, մեծացնում, ամուսնացնում: Հիմա ծերացած կին ա, էն տղան գնում դաշաղ գալի, ահանում ա օրեցօր իրան մերը մաշվում ա: Կնոջն ասում ա. — Ախճի՛, իմ մորը հլեի լավ չես պահում:

Կինն ասում ա. — Չէ՛, լավ եմ պահում, իմ ախպոր աղևը՝ լավ եմ պահում, իրան ասա ելա:

Հա՛մ ասում ա, հա՛մ պառավի վրա նայում, դե նա էլ վախիլեն ասում ա. — Չէ, լավ ա պահում:

Էա աղին հավաարմ չի: Մի օր գործի ա քյնում ու [խափում ա գործի քյնում] շուտ հետ վերադառնում, կյալիս ա աեսնում մի դամշի ծեռին՝ եարսը մորը ծեծում ա, ասում. — Պար եկ, պառտով, պար եկ:

Նա էլ թևերը բարձրացրած պատվում ա: Տղեն ասում ա. — Ա՛յ մեր, էա ի՞նչ ես անում, այ՛ մեր, էա ի՞նչ ես անում:

Էլետ հարսիցը վախիլեն պարը չի դադարացնում, հա՛մ պարում ա, համ ասում. — Տղա ջան, ամեն օր հալս էս ա, ամեն օր հալս էս ա:

72 (72). ՀՈՐ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ ԹԱՔԱՎՈՐԻՆ

Մի աղա գնում ա ուրիշ պեսություն ման գալի: Էտ սլետությունը թաքավորը մահանում

ա, բիրդն են դուշ են բաց թողնում, ում գլխին իջնի, նրան թաքավոր դնեն: Գնում ա էտ տղի գլխին իջնում, ստուգում են տեսնում, որ իրանց քաղաքացի չի, ասում են. — Դուշը թյուրիմացության մեջ ա ընգել:

Տանում են էտ մարթին պահում, էլի դուշը պտց տալի, էլի գնում ա նրա հետևիցը: Տեսնում են, որ միշտ նրա մոտ ա գնում, թաքավոր են դնում:

Նա մարթ ա ուղարկում իրտն հոր մոտ, ասում ա. — Սհե, սհե, ինձ թաքավոր են դրել, խնթրում են ինձ խորհուրթներ տաս, ո՞նց անեմ, որ կարամ դեկավարեմ:

Հերը բան չի խոսում: Մի էրկու օր մնում ա էտ մարթը, ասում ա. — Բա գնամ տղիտ ի՞նչ ասեմ:

Ասում ա. — Ինչ տեսար՝ են կասես էլի:

Թողում ա, գալի: Տղին հարցնում ա, ասում ա. — Իմ հերը ի՞նչ խորհուրթներ տվավ:

Ասում ա. — Ոչ մի բան չասեց, ինքքան ասեցի բան չասեց, ասեց՝ են ա ինչ տեսար, են էլ կասես:

Ասում ա. — Բա ինքն ի՞նչ պանի էր:

Ասում ա. — Բանջարանոցն էր մտել, հասած պամիդորները պուկ ավավ, դին թափեց, խակերը կապեց, տակը մշակեց, ջրեց:

Ուրեմը գլխի ա ընգել, որ իրան հերը ասում ա. — Էտ հին կաղրիկը գրվիցող կհանես, նոր կաղրիկ ինչ որ ընդրես, նրանք քեզ կհնթարկվին:

73 (73). ՄԱՐԹ ՉԵՄ ԴԱՌՆԱ

Մի մարթ մի սղա ա ունենում, միշտ էլ հետը կովում ա, ասում ա. — Մարթ չես տառնալ, մարթ չես տառնալ, քեզանից մաղթ չի լինիլ:

Էտ տղեն թուլում ա գնում քաղաք: Զաղաքում աշխատում ա, մի ժամանակ տղան առաչ են քաշում, քաղաքապետ են ընդրում: Տառնում ա քաղաքի մեծը: Յասավուլ ա ուղարկում իրանց գյուղը, ասում ա. — Քյնացեք, այսինչ գյուղումը սհե մի մարթ կա, բոնեցեք բիրեք:

Քյնում են հորը բանդարկում, պիրում, աենում ա իրան աղեն ա:

Տղին ասում ա. — Ա՛յ հեր, բա ինձ ասում իր, որ հավան չիր, ասիր. «Մարթ չես տառնալ, մարթ չես տառնալ, քեզանի մաղթ չի ըլի», տենում ե՞ս, էս քաղաքի մեծը ես եմ:

Ասըն ա. — Բալա ջան, մի՛ էլ չես մարթ աամել, որ մարթ իր ըլել հոտ՝ քու հորը բանդարկած չիր սկիռիլ աալ, փայտոն կուղարկիր. պատվով կալիրիր, հյուր կկանչիր, ոչ թե բանդարկյալի, մի՛ էլ չես մարթ:

74 (74). ԹԱՔԱՎՈՐԸ ՂԱԶԻՆ ԽԵԽՏԵՄ Ա

Մի թաքավոր ա լինում: Մի դագի շնքից բռնում ա ու բարցրացնում սիե սխմում, վագիրի միկին ասըն ա. — Ասա տենանք, սատկած ա՞, թե՞ սաղ ա:

Նայրն ա տենրն, որ դագը չի շարժվում, ասըն ա. — Թաքավորն ապրած կենա, սատկած ա:

Որ, դագը զետնին ա արնրն, հա անընրն ա՝ թեքութեքու բնիլով քյնըն ա: Ասըն ա՝. — Էս, վագիրին ասարեք կախաղան բարձրացրեք, որ չկարողացավ ճիշտն իմանա:

Մեկ էլ մի դագի էլ բռնըն ա աիե բարձրացնրն, խեխաըն, էլի վագիրին ասըն. — Ասա տենանք, սաղ ա՞, թե՞ սատկած ա:

Մուսծրն ա, թե կասի սաղ ա՛, վա՛յ թե սաակած ըլավ, թե ասի սաակած ա, վայ թե սաղ ըլսվ: Ասըն ա. — Թաքավորն ապրած կենա, քու ծեռին ա էլի, կուգես սաղ յոտը կանես, կուգես՝ սատկած:

75 (75). ԷՐԿՈՒ ԼՈԹԻ

Էրկու լոթի զնըն են մի ճանասլարհով. նայրն են անընրն ձորի էն կողմին միկը մի զույգ եզ լծած վար ա անըն: Էն մեկը ասըն տ. — Ես նրա մի եզան թայը կզողանամ:

Էն մեկն էլ ասըն ա. — Արա՛, շաշ չես հու՞, ո՞նց կարաս զողանաս, մի զույգ եզն ա լծած, ինքն էլ մաճր փոնած չութ ա վարըն: Ո՞նց դես զողանալ:

Ասըն ա. — Քե զողծ չունես, ես ինչ ասեմ՝ տիեմ տրա: Ես նրա եզան թայը զողանամ:

Ասըն ա. — Ի՞նչ տնեն:

Ասըն ա. — Թեերրտ բարձրացրու ռստե պար ե՛ ու ասա. «Չարմացել ե՛մ, զարմացել ե՛մ, զարմացել ե՛մ, ա՛յ հե՛յ, զարմացել ե՛մ»: Էնքտն կալարես, որ նա եզը, չութը թողիլ դի, կյալ քեզ մոտ: Մչև քու մոտ կյալը, ես եզտն թայը կկողանամ, որ կկյտ քեզ մոտ, նոր էս տ կտսի. — «Ընչի՞ հետի ես զարմացել»՝ կասես:

Տա ինքր տակ ա անըն ու էտ մտքն էլ սկսըն ա պար կյալը:

— Հե՛յ, զարմացել ե՛մ. զարմացել ե՛մ, զարմացել ե՛մ:

Էտ չութին անըն ա: Մի էրկու ծեր քյնըն ա, անըն ա մի կենդու մարթ տիե պար ա կյալի, ասըն ա. — Չարմացել եմ:

Ասըն ա. — Էս մարթը քյնամ աննամ շնշվել ա, էս ի՞նչ ա:

Չութը հողընր միեմց քցրն ա ու հո՛ անըն, եզնիքը կաղնացնրն, ինքը կյալի. թե հարցնի տենա՝ ընչից ա զարմացել: Կյսղիս ա. — Այ մարթ, ընչի՞ց ես զարմացել, ա՛յ մարթ. սպասի աննամը:

Նա, ասոտ պար ա կյալի, աչքը դենն ա. անըն ա եզան թայր ասոտ սուրել ա՞, թե՞ չէ: Մի վախա որ անըն ա եզան թայը թաքցրուց հա՛, ասըն ա. — Ընչի՞ց եմ զարմացել, — ասըն ա, — ես զարմացել եմ, որ էն մարթը ո՞նց ա մի թայ եզնով վար անըն:

Ետ ա եշըն անըն իրան եզան թայը կա ոչ: Ասըն ա. — Ասոված վկա, ես էլ եմ զարմացել:

76 (76). ԳՅՈՒՂԱՅՈՒ ՈՒ ՔԱՂԱՔԱՅՈՒ ԵՂՔԱՅՐՈՒԹՅՈՒՆԸ

Էրկու մոտիկ մարթիք են ըլըն: Մեկը ապրըն ա գյուղընը, մեկը՝ քաղաքընը: Իրար ախպեր են ասըն, միշա էլ քաղաքի ախպերը կյալիս ա գյուղի ախպոր մոտ՝ էն ծանոթի մոտ: Ուտըն են, խմըն, մեկ էլ էտ բազարի մարթը՝ էտ քաղաքի, ասըն ա. — Ախպեր, իսի՞ չես մի անքամ էլ տու մեզ մոտ կյալի, մեր տուն կյալի:

— Դե, — ասըն ա, — զործը պտահըն չի, որ պտահի, կկյամ:

Մի օր պատահրն ա, որ զնըն ա քաղաք՝ բազարը: Բյնըն ա տենըն էն իրան ախպերացուն ըտեղ:

— Բա՛րե, ախպեր:

Ասըն ա. — Էս ո՞վ ես:

— Ա՛յ մարթ, ես էն ախպերն եմ, էն որ մեր տուն իր կյալի, իրաը հետ հաց ինք ուտըն-խմըն:

Ասըն ա. — Ինչ որիս տ:

Իմիջայլոց տ ծանոթություն տալի, էս թողըն ա կյալի, որպես ախպերություն չի անըն: Օրի մի օը տեսըն ա մեկ էլ էտ քաղաքի ախպերը մի էշ պեռնած էկավ, սար

ա գնըն իրանց հանդովը: Գնում ա իրանց գյուղի հանդովը՝ արտերի մոտ էշը քաց թողըն արածըն ա, ինքն էլ քնըն ա: Էտ գյուղի ախայերը կյալիս ա վեր կցնըն ու ասըն. — Ախայեր, էշըտ կելը կերել ա, էշըտ կելը կերել ա, վեր կաց:

Վեր ա կենըն. — Հու՞ր է, հու՞ր է:

Ասըն ա. — Էն արտը, որ ժած ա կյալի ընդեղն ա, հրե ընդեղ կելը, կրակի՛, կրակի՛:

Որ կրակըն ա հա՛, քյնըն ա տենըն իրան էշին ա կրակել վե քցել:

Ասըն ա. — Ախայեր, քու տունը քանդվի, խի՞ իմ տունը քանդեցիր:

Թա. — Ի՞նչ արի:

Թա. — Էշս կրակ սովիր, սպանիլ սովիր:

Ասըն ա. — Զըզանի ախայեր կըլի՞: Բազարընն ախայորտ չես ճնանչըն, արտընը էշա չես ճնանչըն:

77 (77). ԱՐՋՆ ՈՒ ՄԱՐԴԸ

Մեկը միշտ գնում ա անտառը միայտ ըերում: Մի արջ ա պսուսեըն, իրար հեա մոակկանըն են, ախայերանըն: Միշտ քյնըն ա փետ պիրում, էա արչն տսըն ա. — Մի վախիլ, միշա ե՛ փետ տար, մի վախիլ:

Փայտ ա ասնըն: Մի օր էլ արչին հյուր ա կանչըն իրան տուն: Բերըն ա, ուաըն հն-խնըն, քաժանվիլիս, որ տանըն ա ճանապարհ, համփուրվըն հն: Կնոջն տսըն ա. — Տու էլ համփուրվի էլի, իմ ախալերն ա:

Կինն ասըն ա. — Ա՛յ տրտ հոտը կտրվի:

Արչը թողըն տ տեե, մի քիչ որ հեռանըն են, ասըն տ. — Կացինտ հեաա բեր:

Կացինը հեաը բերըն ա: Ասըն ա. — Տու կլիփս:

Ասըն ա. — Ու՞ր կարեն ախըր, ատն կլիփտ, ախայեր հնք:

Ասըն ա. — Չէ՛, կացնովը առու կլիփցս կտրի, թե չէ թաթկովս կտամ մահացնեն քեզ:

Տալիս ա կյուխը մի քիչ կարըն ու փաթաթըն ճոնտպարըն: Հիմա միեաը հտտնըն տ, ուզըն ա միայաի քյնտ, վախենըն տ տըչիցը, դե կյուխը կարել ա: Մին, էրկու. վերչը մաածըն ա, վոխավախիլով մեի քյնըն ա անտառը: Արչը նկատըն տ, տենըն կյալիս ա, ասըն տ. — Ախայեր սրտալի ե՛, մի վախի, տրի՛, տրի՛:

Զյնըն ա, տսըն ա. — Ո՞նց ես:

Ասըն ա. — Լավ եմ, համա քու կացնի կտրած սալինը ալացել ա, քու կնոջ լեզվի սալինը չի տղանըն:

Էն որ ասել ա՝ հոտը կտրվի:

78 (78). ՏԵՐՏԵՐՆ ՈՒ ԽԵԼՈՔ ԷՇԸ

Տերտերը հարփըն ա մի քեփըն: Որ շատ խմըն են, ասըն ա. — Էլ ինձ խնթըն են նեղացնեք ո՛չ էլի, էլ ինձ հնար չունեն խմելու:

Որ մեկի գենաց են խմըն, ասըն ա. — Բա տերտեր, էաքա՞ն ես ինձ հարկըն, իմ խաթրին պետք է խմես, որ սպանի էլ պետք է խմես:

Տրա խաթրին խմըն ա, մեկ էլ էն մինն ա ասըն. — Իմ խաթրին խմի:

Ըտեե խաթրի-խաթրի որ խմըն ա, հարփըն ա: Շլսկըն են, ասնըն տուն: Առավոտը որ զարթնըն ա, տենըն ա իրան ասնը:

— Արա՛, ես էրեզ որտե՞ղ եմ եղել, ո՞ր քեփընը, ու՞մ հետ մստած ու ես ո՞նց եմ եկել ըստեղ: Ուրեմը ես հարփել եմ, ինձ շլակել են, սլիրել ժողփուրթի միշովը իմ աուն: Ես ամոթու եմ մնացել ժողփուրթի մեչ, խայտառակ եմ ըլել:

Իրտն մի էշ ա ունեցել, կապը քաշել ա տարել ճուրը: Էշը ախայընը ճուրը խմել ա ու կյուխը դիք կաղնել:

— Ա՛յ էշ, — ասըն ա, — իմ խաթրին խմի:

Դե էշն ի՞նչ տ գիղըն էն ինչ ա ասըն, խմել ա կշտացել, էլ խմըն չի, ակտնջնին թափ ա ատլի, պոչը բուլլի ասալի:

— Ա՛յ էշ, մեր գյուղի քյուլի խաթրին խմի, էս փլանի խաթրին խմի:

Էշը՝ չէ՛, չի խմըն: Իրան խաչը հտնըն ա շլինքը քցըն, կապը քաշըն: Ով պտահըն տ, ասըն ա. — Պարը օխչում, տերտեր:

Ասըն ա. — Ինձ միք բարեիլ, ըոչինը սրտն բարեցեք, որ ուրիշի ասածը լսըն չի:

79 (79). ՊԱՊԻ ՊԱՀՈՒՍԸ*

Երկու մարթ իրար հետ առտտուր անիլիս են ըլըն: Հին ժամանակ նեանց չովղառնի տսին: Էտ մարթիքը իրար հետ երկար ժամանակ առտաուր են արել, մեծ մոդ են վաստակել, հետո վրեր առտտուրը արքելել են, վրեր առտաուր չանեն, սեանք ահագին փող են իրանց մեար վաստակտծ ըլել:

Իրանց աշխատած փողը կես են արել, ամեքը իրանց մեար քյնացել աշխատել. ապրել:

Մեկին իրեք տղա յս ունեցել: Տա տսել ա. — Էս փողը ի՞նչ անեն. սլիրեն լավ-լավ տներ շինեն իմ իրեք տղի հսար էլ, աներ ունենան:

Լավ տներ ա շինել, իրեք տղին էլ միջին տրել: Մի քանի տարի ապրել են, իրան կնիկը մահացել ա: Էտ մարթը ծերացել ա, կնիկն էլ մահացել տ, նեղվել տ, ահեհնց կցել ինքը. վրեր սողեքը բտծանվել են, միջնակ տղի հետ ա ապրիլիս ըլել: Մի քանի ասարուց հետո միջնակ տղեն հորն ասել ա. — Այ ասլի, տենըմ չե՞ս, վրեր մենք քեզ հտմար ենք մարթ ու կնիկ իրարի նեղանըմ: Խի՞ չես մեկ քյնըմ ուրուշ տղիա մոտ ապրըմ, մընք էլ մարթ ու կնիկ իրար հետ հաշտվենք:

Վերջը, մեկ էլ մեծ սողեն ա տտնըմ էտ մարթին, տանըմ ա մի քանի ասարի էլ տա պահըմ, մեկ էլ նույնը մեծ սողեն ա ասըմ. — Այ հեր, մեկ քյնա փոքր աղիտ կըշահն մի քիչ ապրի, մենք մարթ ու կնիկ նեղվըմ ենք:

Էտ խեղճ մարթին մեկ էլ փոքր սողեն ա տանըմ: Տանըմ ա մի քանի ասարի պահըմ, տա էլ էլի նույնը՝ չի պահըմ: Էա մտրթն էլ ծերանըմ ա: Տանըմ ա իրանց պաղփսլըմը ասըմ ա. — Այ հեր, ըստեղ ապրի, մենք քեզ կխնամենք: Ինչ վրեր մենք կուտենք, քըզ էլ կրտանք, միայն տու ճոկ ըստեղ կացի, մենք ընտանիքով քրգտնի ըզըզվըմ ենք, նեղվըմ ենք, մեծացել հս, մեր լավը չես թվըմ:

Էս մարթն ըստեղ ճարը կըտրած ապրըմ ա, դե ի՞նչ էր պետք՝ արել ա: Իրանք ճաշ են ուտըմ, թե տենըմ ա սլիրել են ամանն ածել՝ ուտըմ ա, թե տենըմ ա հաց են պիրել՝ ուտըմ ա, թե տալիս չեն՝ տեն կենըմ ա: Նիհարըմ, շա՛տ նիհարըմ ա, մեռնիլ ա ուզըմ: Նեղված տեն կենըմ ա: Օրերի մի օրը, վրեր շատ բըզարըմ ա, վեր ա կենըմ, ասըմ. — Քյնամ, քյնամ կեղը բալի ընդեղ մի հընգեր տենամ, մի օքմի տենամ, մի քիչ գրից անեն:

Քյնըմ ա ըտի մի պաաի տակին նստըմ, հըմանչըմ ա, շորերը կեխտոտ, մաշած, ինքը նիհարած, շնոքից ընգած: Մի վախտ իրան հետի առըտուրական ընկերը նկատըմ ա, վրեր էտ մարթը ելեյի իրան տեսած մարթն ա, կյալիս ա ասըմ. — Արա՛, մի կյուխըտ պըրցրու վրես մտիկ:

Մտիկ ա անըմ:

— Արա՛, Պողոսն ե՞ս:

— Հա՛:

— Արա, ինձ ճնանչըմ ե՞ս:

— Չէ՛:

— Լավ մտիկ արա, ինձ մտիկ արա, ճընանչի:

— Չէ՛, ճընանչըմ չեմ:

Ասըմ ա. — Բա ես քու հընգերն ե՛մ, իրար հետ մենք առըտուր ենք արե՛լ, իրար հետ փող ենք ըշխաաել, խի՞ չես ճընանչըմ, խի՞ ես քե տեն պահել, խի՞ ես էտ օրն ընգել:

Ասըմ ա. — Դե, քե մատաղ, աշխատանքս, աներ շինեցի. աղերանցս տվի, կնիկս էլ մահացավ, սեն, սեն մնացել եմ, ինձ տարել են մի պաղվալ քցել: Պաղվալըմը սեն էլ ապրըմ չեմ, վրենչ էլ մեռնըմ եմ, իմ տեղս նեղ ա:

Էս մարթը մի քիչ մտածըմ ա ու ասըմ ա. — Արա՛, ես քեզ մի պան ասեմ, տու իմ ասած պանը օքմու ասես վրեչ, ինչ վրեր ասեմ, նեն կանես, քե լավ դեն սյահիլ: Իմ մեխկն ես կյալի, ես տփսուզըմ եմ քեզ, վրեր տու էտ դրությամ ես:

Ասըմ ա. — Ասա, քե մատաղ, ասա՛: Ասա՛, բայց ինձ մահ տու:

Ասըմ ա. — Մահ չեմ տալի, քե կյանք դեմ տալ: Ես քեզ մըքիչ վրեսկի բղեմ տալ, էտ վրեսկին կաանես կպահես, մին-մին հենց կանես, վրեր քու էա ընտանիքի տղերանցեն, հարսներեն, թոռներեն էտ վրեսկին տենամ, վրեր զիղան վրեր, քե վրեսկի ունես, քե լավ բղեն պահիլ, բայց վրեր քե տանեն վրեր իրանց տանը պահեն հա, իմ վրեսկին կսլիրես ինձ կտաս:

Ասըմ ա. — Հա՛, քե մաաաղ:

Տա մի տոպրակ վրեսկի ա տալի իրան հընգոր: Վեր ա կենըմ կյնդի էտ ըրուզունը, տենըմ հրետիք քրեղանի միջին մի քիչ ճաշ են պիրել ակոշկըմը տրել, մի կտոր էլ չոր հաց: Ուտըմ ա, նստըմ, ասըմ. — Տեր աստոծ, յարաք ես կաթծնե՞մ էս դաժան կյանքիցը:

Ըռավոտը վեր ա կենըմ, վրեր արևը տալիս ա, պատի տակին նստըմ, էտ վրեսկին փորըմ, էտ վրեսկու հետ հսղ անըմ, մըլուլ անըմ, մթամ թե հաշվըմ: Մի վախտ նկատըմ ա, վրեր հրենիք մեծ հարսը վրի հարկիցը մտիկ անըմ ա, վրեր տենըմ ա մտիկ անըմ ա, վոագ էտ վրեսկին հավաքըմ ա ու տոպրակն ածըմ ու քյնըմ պաղվալը: Մեկ էլ էտ մի օրն ա, մեկ էլ մի օրը, մի չորս օր, հինգ օր տեն անըմ ա, իրեք հարսն էլ տենըմ են էտ վրես-

կին, իրանց մըրթկերանցը ասըմ: Մի օր մեծ տղեն կյալիս ա ասըմ. — Այի ջան, առաչ ես եմ քեզ նեղըցրել, ե՛ք քյնանք մեր տանը կաց:

Ասըմ ա. — Չէ՛, կյալիս չեմ:

Մի օր մի տղեն, մի օր մի տղեն, մի հարսը կյալիս եմ էա մարթին խնթընմ, ասըմ. — Ե՛մեր տուն:

Էտ մարթն ասըմ ա. — Չէ՛, կյալիս չեմ:

Վրեր շատ նեղըցնըմ եմ, տեղը նեղըցնըմ եմ իրանց պապի, ասըմ ա. — Դե տուք մըլալհաթ արեք իըար հետ, տեհեք վրերտ եք աանըմ, որթի՛, ես կյամ մինըտ կնեղանաք:

Ու էտ մարթը տանըմ էտ վրեսկին տեղաց անըմ ա, ասըմ թե. — Զու վըսկին առ, դե սեն եմ ասըմ, երևի ինձ կտանեն:

Ասըմ ա. — Հա՛, տունիլ րդեն: Քեզ տանիլ դեն ու լավ դեն պահիլ, պան չասես:

Տըհանք մըսըլհաթ եմ անըմ տխալեր-տխալեր, ասըմ. — Կամ փորթիցը սկսենք, վրեր պահի: Կամ մեծիցը սկսենք պտհի, աարենը մեկս պատենք, մեծացել տ, արթեն կմատնտ: Գոնե ամենքս մի տարի պահենք մեր հորը:

Մըսըլհաթ եմ տնըմ, վրեր մեծ տղեն քյնա բազաը պապի մհար շոր ու շերթ առնի, հարսնիքն էլ ճուր արքցնեն, վրեր պապին մաքրեն, լրղցնեն, շորերը փոխեն, վրեր մեծ տղի տուն աանեն: Էտ ըրուգունը տանըմ հն պապին մի ըսվ լրղցնըմ, ինչ վրեր կա հաքցնըմ թագա ու աանըմ մեծ տղի աուն, խալըքերը պոլին քցըմ, ըսվ կարավաթ սարքըմ, տսըմ. — Պապի ջան, կուտես՝ ըստի կնատես, մի ըրեխա էլ ըստի կշտիտ բղենք տընիլ, ամեն օր կքյնա թարմը ճուր կպիրի կխմես, վրեր մի հետ ճուր պիրի, երգորթք անքամ էտ ճրիցը խմես վրե՛չ: Ամեն ծարավիլով՝ թագա պիրիլ կասա, պապի՛ ջան:

Ասըմ ա. — Հա՛:

Մի քանի տաըի ապրըմ տ, ուզըմ հն ուրուշ տղեքը մհի էլ աանեն, վրեր պապին պահեն, պապը հըվնդանըմ ա, աենըմ ա, վրեր մեռնիլ բղի: Վրեր աենըմ ա վրեր հվընդացավ հա՛, պապը վեր ա կենըմ քյնըմ իրան էտ լանթերը, իրան էա մի քանի աարվա տալրած էտ, էա, էա, էա կարողությունը մի կարասի մեչ հվաքըմ, կարասի տոաչին էլ մի թղթի վրա կյրըմ, վրեր. «Ահա իմ գանձը սա յէ, չկովեք»: Ու ինչ վրեր ունի մեչը հվաքըմ, ըսվ սերանը փակըմ, թերվ կապըմ, տտնըմ

մաղաքի պատի տակին հորըմ: Թոող տենըմ ա, ասըմ ա. — Պապի, էտ ի՞նչ ա:

Ասըմ ա. — Վրերթի ջան, վրոչ վոքի չի տես, եթե ասեցիր կյողանալ դեն, սա մեր ապրուստն ա, հիլ կանես ըստի կենա:

Էս ըրեխեն երևի հորը կտմ ամհներին տսըմ ա, սհանք վրետի տակն եմ ընգնըմ: Մհի էս մարթը հիվանդ, շա՛տ նեղվըմ տ, էս դու, էն դուից կյալիս եմ քյնըմ եմ, էս մարթը մեռնիլ դի, հարսնիքն էլ չուշտ-չուշտ կյալիս եմ ասըմ թե. — Այի՛ ջան, բա պան չես ասը՞մ, ապի ջան, բա պան չես տսը՞մ:

Գիղըմ եմ, թե պուկինը վրեսկի յա, պապին ուզում եմ ասի, վրեր վրեսկու տեղը ասի: Էս պապն ասըմ տ. — Կասեմ:

Մի օր հարսներին տսըմ ա թե. — Դե քյնացեք իմ իրեք աղին ասեցեք կյան, իըեք հարսըս, իրեք աղես եկեք կշտիս նստեցեք՝ ձեզ պան եմ ասըմ:

Արթեն պապը մտհոմտըու ա: Կյալիս եմ աղեքր. — Այի ջան, բա ի՞նչ ես տսըմ, ապի ջան, բա գյանի խի՞ ես տհե ըլել, խի՞ ես մեռնըմ:

Ասըմ ա. — Վորթի ջան, դե ըսվ բոլ պահեցիք, շնորհակալ եմ, մեռնըմ եմ: Համա դե վրեր մեռնեն հա, ինձ կտանեք ժամը, լավ բողարաք կանեք, լավ ծախսեր կանեք, փըսն կովը կմորթեք, — անուր աայիս տ, մեծ կով եմ ունենըմ, — վրեր աանեք թաղեք պրծնեք, էն էքսն էլ ըքնահողի քյնաք հա, — գյուղի դեկավար մարթկերանց չորս հտաի անուն ա տայի, տսըմ. — Էն մարթկերանցը կըկանչեք, հրհ մեր մարաքի պատի տակին մի կտրաս ունեմ, կհանեք: Ինչ վրեր միչին կա, իրեք ախալերտ իրեք տեղ հավասաը կես կանեք, չկովեք:

Ասըմ եմ. — Հա՛, ապի:

Էա ուզին աղեքը: Պապը մահանըմ ա, տտնըմ հն ժամը, բողարաք անըմ, ավելի լավ վիր ունըմ, կով մորթըմ, ամեն ինչը իրան տեղը անըմ: Մտհանալուց հետո քյնըմ եմ ըքնահողը աայի, ընքնահողըմ էտ նշանակված մարթկերանցը ասըմ հն. — Եկեք, քյնտնք մեր աուն:

Արթեն գյուղացիք հն, մեկը մեկու հայաարաած կրլեն էլի, վրեր պապին պահուստ ունի, քյնալ դեն պաց անեն: Ամրողջ ժողովորթը, գերհգմանտաան ժողովորթն էլ ա հհաներնին քյնըմ, գյուղինն էլ եմ հավաքվըմ,

կյանքիս տրանց կալումը եավաքվում: Իրեք ախպորով սկսում են էտ կարասը փորում, եանում: Հանում են կարասը. — Արա՛ կամանց, կտարի վրե՛չ, արա՛ կամանց, կտարեք վրե՛չ:

Պիրում, էտ ժողովուրթի մեչտեղը էտ կաբասը վեք աընում, մեծ ախպերը բերանը պաց անում ա, վրեր միչիցը եանում են: Միչից եանում են էտ պասիլ, էն վրեր ճաշը միչին կերել ա, էն ամանը՝ եողա քրեղանը, մի քյթալ, մի կանսերվի կրուչկա, վրեր ճուր ա խմիլիս ըլել, իրան տրիսնին, իրան քյուլքի լանթերը, իրան մաշած եալսվը, իրան շորերը, իրան էն եին տըլեգրեյկեն, վրեր նրա միչին քնիլիս ա ըլել վրերպես յորդան: Թամուզ եանում, վերչում է կուոր կարասի մեչը ասանում մի քուտթ, եանում, անում քոթի մեչ կյրած ա. «Աեա իմ գանձը սա յէ, եավասար կբաժանեք ու չկովեք»: Իրեք ախպերն էլ ժողովուրթի միչին շաա եամանչում են, սըվանում, քըր-տունքներնուն քցում ա, ու ըտեղան ժողովուրթը շաղ ա եընցնում:

80 (80). ԷՇ ԸՆԿԵՐԸ*

Էրկու մոսիկ ընկերներ են ըլում, երկար ժամանակ տրանք իրար եեա ուտել, խմել, աշխատել, միասին են լինում: Մի ասիլ, էտ ընկերոջ մեկը իւսրդաիտություն ա անում, էա մի ընկերոջ կյնգա եետ մոսիկանում ա: Էտ մարթն էլ՝ էա ընգերը, չի նկատում էլի, էնքան մոսիկ են ըլում, վրեր չի էլ եավաաա, վրեր ասես էլ, վրեր տենա՛ չի եավաաալ:

Հիմա մի օր պայմանավորվում են, ասում ա. — Այ տղա, երացաննին վերցնենք, գնանք անտառը եորս անիլ:

Գնում են եորս անում, մթինը վրա ա եասնում, էլ չեն կարում էտ եորսը բերեն, մթնում ա, տեսնում են էա անառի մի իեշում կրակի լիս ա ըրեում: Էտ իւսրդաիս ընկերը էն մեկին ասում ա թե. — Գնա, — ասում ա, — էտ կրակիցը մի կրակ պի, մենք էլ ըստի կրակ անենք, քշերը ըստի մնանք, բոավոտը լիսանա, տենանք ինչով ենք էս միսը անդաիոխում:

Ուղարկում ա, կյանքիս ա տենում էտ մարթը էտ կրակի դրառին մի էրգան մրութով մաքթ, պսոռավ մարթ նսաած, կրակի դրսովին: Ասում ա. — Ա՛ դայ ջան, բա կըակի են եկել, — ասում ա, — վրեր տանենք, մենք էլ կրակ անենք:

Ասում ա. — Վրեր կրակի ես եկել, քեզ մի եարց դեմ տալ, եթե պատասխասնես, եա՛, կրակը կտամ, թե չէ՛ չէ:

Ասում ա. — Ասա:

Ասում ա. — Դե տու գիդալիս կըլես, բոավոտը արե դի՞րիլ, թե՞ անձրե:

Հմի էտ մարթը մասածում ա, ասում ա, թե կասեմ՝ անձրե դի ըլիլ. էս մարթն էլ մեծ մարթ ա. նա թաց կըլի կամ էս կըլի. կամ՝ էն, սիլ ասեմ. [Իրա մեչ որոշում ա, արխեյնացնում ա էլի էտ մարթուն], ասում ա. — Քեռի ջան, արե դի անիլ առավոտը:

Վրեր ասում ա. — Արե դի անիլ:

Հա ասում ա. — Թոշա:

Վրեր ասում ա՝ թոշա եա՛, էշ ա տառնում՝ էն մարթն էլ՝ էն եընգերը սպասում ա, վրեր էտ կրակը չպիրավ: Մեկ էլ նա ա կյանքիս էտ բիծի մոտ, ասում ա.

— Պանրի ըրուգուն, քեռի ջան:

— Աստծու բարին:

— Բա ես մի օքմի դարգեցի, — ասում ա, — բա կրակի եկավ, չի եկե՞լ քեզ մոտ:

Թե ասում ա. — Չէ՛, չեմ տեսել:

Էտ էշ ա տառել, ընդի էլ կտալել ա, էտ էշ ա եա՛: Էտ մարթն ի՞նչ ա գիղում, թե իրան եընգերն ա: Ասում ա. — Դե եկել եմ, վրեր մի կրակ տանեմ, — ասում ա, — ես էլ եմ ուզում կրակ անեմ:

Ասում ա. — Մի եարց կտամ, — ասում ա, — եթե պատասխանես՝ կտամ: — Ասում ա. — Տո՛ կարա՞ս ասես առավոտը արե դի՞ անիլ, թե՞ անձրե:

— Է՛, քեռի ջան, — ասում ա, — տա իմ խելքի պանը չի, ես ի՞նչ եմ գիղում ի՞նչ կըլի: Իմ խելքիցը տո՛ւս պան տ աա:

Վրեր էա ա տեե ա ասում հո՛, ասում ա. — Դե ընձդակոթը վե կալ, տաը կըակ արտ:

Էն մարթը վեր ա ունում կրակը մի քիչ քյնում ու մասածում, ասում. — Այ մարթ, եագիր էտ ա ես, էա մարթին էլ էշ էլ ուներ, էն ա եագիր կըխնթրեյի, կասեյի՝ էտ էշը տուը ինձ, մեր միսը վրեն քցեմ, աանեմ տանը վե տընեմ, գյուղը մոտիկ ա, ու էշը պիրեմ էլի քեզ աամ: — Մոածում ա ու տենեց էլ ճանապարհից եեա ա առնում, կյանքիս նորից տսում ա. — Քեռի ջան, մի պան եմ խընթըում էլի, թե ենարավորություն կա, էս էշը տու ինձ՝ տանեմ, — ասում ա, — միսը քցեմ վրեն ու տանեմ միսը տանը թաիեմ, վոագ պիրեմ էշը քեզ տամ:

Ասըմ ա. — Տա՛ր:

Թող էն մարթը իրան հրնգեր էշին ասանի, միսը պեռնի էս կողմ, էն կողմ, ասանըմ ա. էս մի հրնգերի տունը գյուղի ասակին ա ըլըմ, իրանը վիրեն ա ըլըմ, ասըմ ա. — Դե վրեր էշը ետ դրբետ տանիլ դեմ մի քիչ շուտ, հագիր հրնգերիս տանը թափեմ էս միսը ու էն ա էշը կըտանեմ տերը կաամ էլի:

Էտ ա վրեր ասանըմ ա թափըմ հա՛, դե էլ եմ ասըմ, առակը մի քիչ լավ չի, ասըմ ա, մտկովն ինչ ա անց կենըմ, վրեր հագիր էս ա խոփաթ ա, սա էլ իմ սիրածն ա, սրա հեա կարելի ա մի քիչ ժամանակ անց կըցնել ու սկսըմ: Էտ գործողությունը անելու ժամանակ էշը տենըմ ա ու սկսըմ էա մարթին քացով, կըծըմ, քացի աալի, ճարթըմ-փըշըրըմ էա մարթին: Հեշ, ինչ վրեր ա, թող էա պանը կաաար-վի, էտ էշը փըռնի նսաի, նորից դրբետ ասանըմ ա աալի էա քեռուն: Հա՛ ասըմ ա. — Դե էա ա շնորակալ եմ, էշը աարա սհի:

Ասըմ ա. — Վրեր աարաը, ի՞նչ կաաարվեց, ի՞նչ աեսար, էա էշը վըն՞նց աարար-պիրի:

Էա ա սկսըմ ա պաղմիլը, ինչ վրեր հղել ա ըաեղ, էշը վընց ա քացով տվել արանց: Ասըմ ա. — Բա, քեռի ջան սհե, սհե ես, — ասըմ ա, — ճիշան ասած, ասծանից թաքուն չի, քիզանից ի՞նչ թաքուն ըլի, տասնհինգ աարի ա, — ասըմ ա, — ես էտ կնոջ հետ մոտիկ եմ ու վընչ մի պան չի պատահել, մհի էս էշը կերավ ինձ, ճարթեց, փըշրից:

Էտ ա էտ վրեր մանըմ ա հա՛, թե ի՞նչ ա ասըմ էտ մարթը, էտ էշը ասանըմ ա էլի էն մարթը, էտ մարթի հրնգերը՝ էա կնոջ մարթը:

Ասըմ ա. — Լսեցի՞ր: Աչկովըտ տեսա՞ր:

Ասըմ ա. — Հա՛:

Ասըմ ա. — Բա վրեր տասնհինգ աարի ա էտ քու մոտիկ հրնգերը քո կնոջ հետ հաբաբերություն ունի, տու արանից գաղափար չունիր, տու ի՞նչ գիղեյիր, թե վաղը արե դի անիլ՞, թե՞ անձրե դի անիլ, վրեր ասիր արե դի անիլ: Տըա համար, — ասըմ ա, — թող արի էշ ասանար, — ասըմ ա, — ալ: Դե քյնա, — ասըմ ա, — քու հրնգերին էլ կըճնանչես, քու մարթն էլ կըճնանչես, խոսքտ էլ կըճնանչես, վրեր ասա քու խելքի, քու խելքի պանն ա, թե էքուց ի՞նչ կըլի՝ արե կըլի՞, թե՞ անձրե կըլի՞¹:

¹ Բանասացը Կիրովսկանում որդու մոտ հյուրընկալվելիս (կամ Ալավերդում) լսել է մի հաղպատցի անծանոթ ծերունուց (ծանոթ. քանահավասրի):

81 (81). ՔՅԼՆԳՅ ՈՇ*

Մշակին «քյնգոյոշ» եմ ուտցրել, դրգել, թե քյնա արաը ենձի: Զյնացել ա արաին ասել:

— Բարե քե, արա ախալեր:

Ասել ա. — Աստծու պարին քե, ոանչպար ախալեր: Ի՞նչ ես կերել:

— Զյնգոյոշ:

— Դե մի խուրցը հընձի՞ քնի, քեզ անոշ:

Էտ մարթը մի խուրցն ա հնձել ու չքել ըրուգու քնել: Էքսին էլեա էա մարթին դրգել եմ հունձ, արա խագեյինը եղենն քյնացել ա, թե տենա խի՞ ա ահե էլի: Զյնացել ա հեռու կաղնել, դալդըմը, աեհել էտ քյնաց ասեց.

— Պարը լիս քե:

Նա էլ մթամ պատասխանըմ ա՝ արաը.

— Աստծու պարին քե: Ի՞նչ ես կերել:

— Զյնգոյոշ:

Ասըմ ա. — Դե մի խուրցը հնձի, քեզ անոշ:

Ըլետ ահե ա անըմ, ըրուգունը կյնլի:

Էտ մարթը աղաք կյնլիս ա.

— Ա՛ կնիկ, քու աունը քանդվի, մեզ խայտառակ ա արիլ, էլ քյնգոյոշ չաաս, մհել լավ պան աու:

Էքսեն վե՛ր ա կցել մի հավ մորթել, ճաշ եմ շինել կերել, քյնացել էտ բարե տվել:

— Բարե, աղա ախալեր:

— Աստծու պարին քե, ոանչպար ախալեր, ի՞նչ ես կերել:

— Հավի ճաշ:

Թե. — Էս աղաը հնձի, քեզ անոշ:

Էտ օրին մի ա նստել ու էն դուլը տուս եկել՝ հնձել:

82 (82). ՊԵԼ ՊՈՂԻ*

Մի մարթ կաը, անըմը Պողի էր, բայց Պել Պողի ասին իրան, շաշացված Պել Պողի: Իրան շաշացված ըահի պանիր աներ: Տա էրկու խըչմերուկի դաթըմ քյնըմ ա իրիք բլուլ հող ա սհի բլուլ-բլուլ անըմ, թուփ-թուփ: Մի մարթ էլ էշը կյագար պեռնած կյալիս ա, վրեր էա ճըմփովը ասանի կյեղերըմը կյագարը ծախի: Կյալիս ա արա պտահըմ, ահնըմ ասա մի դարդու սհի շինած է՛, էտ հողի կըլխովը սհե քըշըմ ա պըտտըմ, պըտտըմ: Կաղնըմ ա էտ մարթը, ասըմ ա. — Ա՛յ մարթ, էտ ի՞նչ ես անըմ, էա հողերը էտ ուր ես բլուլ արել:

Ասըմ ա. — Ասե՞մ ի՞նչ եմ անըմ, էս հողը, էս մի բլուրը էն մարթի կըլիսին կենա, [էս եողը]. վրեր նա իրան պըտահած մարթի անըմը հըրցնիլ չի: — Ասըմ ա ու քանդըմ էտ հողը: — Էս մի հողն էլ էն մարթի կըլիսին կենա, վրեր նա իրան տեղը ճընանչի վրեչ, վրեր վրերդիդ դի նստիլ: — Ըտել ա քանդըմ: — Էս մի հողն էլ էն մարթի կըլիսին կենա, վրեր իրանի առանց ուզիլ, նա ասըմ ա՝ ի՞նձ ունեմ:

Ու վերջանըմ ա: Էտ մարթը գիտըմ ա, վրեր [էս Պողին] իրան դաքին մի գյուլ կա՝ ցեխ, էտ մարթի անըմը հըրցուց վրեչ չէ՞, քյնսդ դի էշը մնա էտ ցեխըմ: Քյնըմ ա էա ա էտ մարթը, մի քիչ քյնըմ ա էտ գյուլն ըղաքին ա, էշն ընգըմ ա մեշը, խուրջընավոն ցիսի միչին խըրվըմ ա: Կանչըմ ա. — Ա՛ օքմի՛, ա տըկելիս օքմի՛, ա՛ մի քիչ առաչ վրեր քի հետ տհե... էշը ցըխըմն ա մնացե՛լ, ե՛:

Նա մանըմ ա, քյնըմ չի, ըլեա էտ ծին քշըմ ա իրա, էլ ա կանչըմ, էլ ա կանչըմ: Տա, է՛, քանի անքամ կանչըմ ա, էշը ծած ա կյալի, ցըխի միչին խըրվըմ ա:

— Քու հերըա անիծած, — ասըմ ա, — քեզ, հողն էլ շաղ ավի, վրեր ըռաչի մարթի պըտահածիտ անըմը հըրցրու:

Էտ ա կանչըմ ա, վերջը էա մարթը միխկն ա կյալի, կյալիս ա էշը ցըխիցը հանըմ, իրան էլ հանըմ ու ասըմ. — Ըրուզունըս տու իմ դոնաղն ես:

Վեր ունըմ ասանըմ իրան տուն: Պեղը վեր են ունըմ ընդի տընըմ, էշը տանըմ կյոմըմը կապըմ, իրան սլիտըմ: Կյնզանն ասըմ ա. — Հաց շինի, ըռավոտը կլիսանա, էս մարթը կյազարը կըծախի:

Նստըմ հն հաց հն ուտըմ, մի քիչ գրից են անըմ, մի վախտ տենըմ են մի մարթ հկավ տսըմ ա թե. — Նշան կա մեր տանը, Պողի, քեզ կանչըմ են հյուր:

Ասըմ ա. — Քյնա ասա դոնաղ ունեմ:

Ետ ա կյալի, ասըմ ա. — Ասըմ ա դոնաղը հետըտ սլի, դոնաղովրտ համեցեք:

Էս դոնաղին վեր ա ունըմ, քյնըմ են էա տուն, քյնըմ են, հաց հն ուարմ: Քյնըմ հն, Պողին քյնըմ ա վըրըղոլին նստըմ ա, տա էլ ա քյնըմ վըրըղոլին նստըմ: Սի մարթ ա կյալի, ասըմ ա. — Ախպեր ջան, մի քիչ դենը նստի:

Տա էլ մի քիչ դենն ա նստըմ, տա նստըմ ա: Միել մի մարթ ա կյալի, արա չքել տհե դենը ըսիլով, քյնըմ ա աըռան տակին

նստըմ: Կյազար ծախտղ ա էլի: Պողին մնըմ ա վըրըղոլին: Տա ա՛խ անի է՛. ի՞նչ անի, ասել ա՛ հսկացել չի: Վերջը հացը ուտըմ են, պըրծըմ են, էտ վերջը մի մեծ ծմերուկ են սլի-րըմ տընըմ, էտ մեծ ծմերուկը վրեր սլիտըմ են, տա ասըմ ա թե. — Ու՛մ ունի տանակ, տանակ հանեցեք:

Տա էտ աըռան տակիցը ասըմ ա. — Ի՞նձ ունեմ, ի՞նձ ունեմ:

Իրար տաըվ, իրար տալով տանակը հըսցնըմ են ծըմերուկի կուշտը: Ծըմերուկը կըարըմ են, էա ծըմերուկը կըարտղն ասըմ ա թե. — Էս տանակն ի՞նձ ա, ես էսքան ման եմ կյալի, քյնըմ չեմ, էա մարթն ա կյողացել, կյողացել ա, ու իմ հոր տանակն ա:

Դե էլ ի՞նչ ա, էա իղոնըմ են: Փըռնըմ են էա մարթին, էն մարթն էլ իրավունք չունի, ասըմ ա. — Ջամենով ի՞նձ տվիք, տանեմ իմ առու, իմ դոնաղն ա, արա հետ ես իտսսղ չեմ, մի պան էլ ա սըվորցընլսկան չեմ, ըռավոտը ծիր բանտարկյալը սլիտեմ ետ ձեզ տամ:

— Դե լավ, տար պահի:

Պողին արա վեր ունի կյա: Վեր ա ունըմ կյալի, ասըմ ա [դի իտսսա չդի չէ՞, որթում ա կերիլ]. — Ա՛ կնիկ, ճըրաքը սլի:

Ճըրաքը վեր ա ունըմ, ասըմ ա. — Ե՛, քյնանք իշին մաիկ անենք, տենանք վրեն՞ց ա:

Քյնըմ ա մի փեա ծեռին՝ էտ իշին տալի. — Ա՛յ էշ, քի ասեցի վրե՛չ, քի ըռաչի պըսսսեած մարթի անըմը հըրցրու՞:

Իշին ա տալի, վրեր որթումը քանդվի վրեչ:

— Ա՛յ էշ, քե ասեցի վրեչ, թե վրեր քյնաս մի տեղ, տեղըտ ճընանչի, տեղըտ նստի:

Իշին ա տալի, վրեր որթումը կոտրի վրեչ: — Ա՛յ էշ, հմի լավ ա՞, վրեր տհե ըանտ են նստըցնըմ, քե ասեցի վրե՞չ, վրեր քեզանի ուզեն վրեչ, տալ մի:

Վերջը, վերջը էա ա էտ մարթը ասըմ ա, էտ իշին ասըմ ա. — Ա՛յ էշ, ըռավոտը տու դատարանի տըռանը կաղնած դես ոլիլ, կասես թե. «Իմ հորը սպանել են, էս տանակը սրտըմը ցից արել, ես էս տանակը, սուտ կյազար եմ ծախըմ, ման եմ ածըմ՝ տենամ հլա ո՞վ ա տեր կենըմ, ես գիտըմ եմ, վրեր էտ ա տա դի ըլիլ, ուրենն էտ մարթն տ»: Ըռավոտն, ա՛յ էշ, էտ կասես:

Ըռավոտը դոնաղին տանըմ ա, ասըմ ա. — Էտ տուք, էտ տա, խոսցել չեմ տրտ հետ:

Տա քյնըմ ա, էտ ա խոսցնըմ են, մա ասըս ա, դատավորն ասըմ ա. — Ի՞նչ ա լլել, վրե՞նց ա լլել: Վերչը քննըմ ա:

— Իմ հորը սպանել են, էս տանակը սրաըմը ցից արած հիլ են արել, հմի ես տհե վրերդի ուզըմ են՝ հանըմ եմ տալի:

Լավ տանակ ա լլել, էն մարթը ուզել ա իրանը լլի, էտ ա տա՝ էտ մարթը, — աման ծեզ մատաղ... — փող հըվաքըմ, չըրչարվըմ, կյազարը վեր ածըմ պեռնով, փող տալի, էտ մարթին ճըմփու արնըմ: Ըտել հին առուկը:

83 (83). ՄԱՏԱՆԵՆ ՈՒ ԻՐԱՆ ԴՈՒՏԸ*

Սատանեն ու իրան ճուտը այրի ասկին մատած էին, ինձ պես մի գյուղացի մարթ էլ եզը պեռնած՝ ճանապարհով անցնում էր: Մի վախիտ անսան՝ էտ եզը զըժվեց, ծուլ ըլսվ էս կողմը, էն կողմը, էտ բեռը վրիցը քցեց, ինքը ըտեղ, էա մարթը մնաց եզան կոխկին: Էտ մարթը հայհոյեց սատանին, ասեց. — Սատանի սհենցը, մհենցը, — ասըմ ա, — այ քու սհենցը, մհենցը:

Ճուտը մորր հաըցրուց, ասեց. — Այ մեր, օրինակ, սատանեն տու ես, բա տու ի՞նչ գործ ունիր ընդի, մա խի՞ ա քեզ հայհոյըմ:

Ասըմ ա. — Տղս ջան, գիդես ի՞նչ կա. չնայած հս ըստեղ մատած եմ, բայց մատներս հրե եզան հետևըմն ա: Էն ես արի, վրեր մրա եզը ճանապարհից տուս հկավ. զըժվեց:

84 (84). ՉԱՐ ԱՉԿՆ ՈՒ ՓԸՈՇՆԻՆ*

Մի չաղ հզը, մի մարթ, պեռը վրին տըրտծ տանըմ ա: Տանիլու ժամանակ մի աչկը փիս մարթ ասըմ ա. — Ես պտի էս եզան միսը ուտեմ:

— Այ տղա, վրե՞նց բղի ուտես:

Ասըմ ա. — Հա՛, էն ա աչկիս հուփ տվի, եզը պտի վեր ընզնի, վեր ընզնիլից հետո մորթիլ դեն, միսը իլրտված կանենք կուտենք: Հա՛:

Ու էտհինց ինքն իրան վրա վստահ՝ շատ ա աչկին հուփ տալի հա՛, եզը պտի ընզնի, հզն ընզնըմ չի:

— Այ մարթ, — ասըմ հն, — էա ի՞նչ ա սուա ասեցի՞ր, վրեր քսինց շնորք ունեմ:

Ասըմ ա. — Այ տղա, աչկըս էլի էն ուժի ահրն ա, բայց, — ասըմ ա, — մրա էն չվանի կյափր փըռնի ա, աչքս, — ասըմ ա, — հաղթեց վրեչ մրան: Ուրեմը եզը սատկիլ չի, — ասեց, — աչկա...

Նիաթը կտրըմ ա մա՛ փըռնին:

